

Tanja Nummelin

HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET PÄIVÄKODISSA
Henkilökunnan kokemuksia

Sosiaalialan koulutusohjelma
2020

HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET PÄIVÄKODISSA

Henkilökunnan kokemuksia

Nummelin, Tanja
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Tammikuu 2020
Ohjaaja: Kumpulainen, Lenita
Sivumäärä: 61
Liitteitä: 1

Asiasanat: Varhaiskasvatus, haastavat kasvatustilanteet, sosiaalis-emotionaaliset taidot

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia työntekijöiden kokemuksia haastavista kasvatustilanteista, heidän kokemien tilanteiden yleisyyttä sekä työntekijöiden kokemuksia koulutuksen ja resurssien riittävästä.

Tutkimus oli kvantitatiivinen ja se toteutettiin Eurajoen kunnassa sijaitsevan varhaiskasvatustilanteiden henkilökunnalle. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, jonka kyselyyn vastannut työntekijä palautti suljetussa kirjekuoressa. Kyselylomakkeista saatu aineisto analysoitiin. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin varhaiskasvatusta, lapsen sosiaalis-emotionaalista kehitystä ja haastavia kasvatustilanteita. Lisäksi teoriaosuudessa käsiteltiin haastavien kasvatustilanteiden syitä, ilmenemistä, ennaltaehkäisyä ja kohtaamista.

Opinnäytetyön tulosten perusteella haastavat kasvatustilanteet näkyivät arjessa monin eri tavoin, kuten psyykkisenä ja fyysisenä väkivaltana. Haastavia kasvatustilanteita esiintyi eniten siirtymätilanteissa ja vapaan leikin aikana. Noin puolet kyselyyn vastanneista koki saavansa riittävästi tukea ja koulutusta haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet (95,7 %) koki saavansa tiimitään riittävästi tukea.

CHALLENGING EDUCATIONAL SITUATIONS IN KINDERGARTEN

The Personnel's Experiences

Nummelin, Tanja

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme social services

January 2020

Supervisor: Kumpulainen, Lenita

Number of pages: 61

Appendices: 1

Keywords: Early childhood education, challenging educational situations, social-emotional skills

The purpose of this thesis was to find out how employees experienced challenging educational situations, how common situations was and workers' experienced of education and back.

The research was quantitative study and it was carried out for the personnel of the kindergarten in Eurajoki. The research materials was gathered by using questionnaire, whose employee returned in a closed envelope. The collected material was analyzed. The theoretical part of thesis dealt with early childhood education, social-emotional development and challenging educational situations. In addition, the theoretical part of thesis dealt with causes, manifestation, prevention and coping of challenging educational situations.

The results of this thesis show that challenging educational situations were reflected in many different ways in everyday life, such as mental and physical violence. Challenging educational situations were most common in transition situations and during free play. About half of the respondents felt that they had enough support and training to face challenging educational situations. Almost all respondents (95.7%) felt that their team received sufficient support.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS	7
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelma.....	7
2.1.1	Lapsen tuen tarve.....	8
2.2	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.....	9
2.3	Päiväkodin arki	10
2.4	Tiimityö.....	11
3	VARHAISKASVATUS EURAJOEN KUNNASSA	12
3.1	Arvoperusta Eurajoen kunnassa.....	12
3.2	Pedagogiikka Eurajoen kunnassa.....	13
3.3	Lapsen tukeminen Eurajoen kunnassa	15
3.3.1	Tuen toteuttaminen Eurajoen kunnassa.....	16
3.4	Yhteistyö Eurajoen kunnassa.....	17
4	HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET PÄIVÄKODISSA.....	18
4.1	Haastavien kasvatustilanteiden syyt	19
4.1.1	Neuropsykiatriset vaikeudet	20
4.1.2	Sosiaalis-emotionaalinen kehitys	20
4.2	Haastavien kasvatustilanteiden ilmeneminen	22
4.3	Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisy	23
4.3.1	Perustarpeet kuntoon	25
4.3.2	Stressin lievitys.....	26
4.3.3	Strukturointi toiminnanohjauksen apuvälineenä	27
4.4	Haastavien kasvatustilanteiden kohtaaminen	27
4.4.1	Tilanteen purkaminen.....	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1	Kvantitatiivinen tutkimus.....	29
5.2	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuskysymykset.....	30
5.3	Tutkimusaineiston kerääminen	31
5.4	Tutkimusaineiston käsittely	31
6	TUTKIMUSTULOKSET.....	32
6.1	Taustatiedot.....	32
6.2	Haastavat kasvatustilanteet	34
6.2.1	Väkivalta	35
6.2.2	Ohjattu toiminta ja siirtymätilanteet.....	35
6.2.3	Tunteet	36
6.2.4	Uhmaaminen ja sääntöjen noudattamatta jättäminen.....	36

6.2.5	Muita kokemuksia haastavista kasvatustilanteista	37
6.3	Haastavien kasvatustilanteiden ilmeneminen	38
6.4	Haastavien kasvatustilanteiden kohtaaminen	47
6.4.1	Tilanteiden ennaltaehkäisy	47
6.4.2	Tilanteiden kohtaaminen	49
6.4.3	Apuvälineiden hyödyntäminen arjessa.....	50
6.5	Työnantajan tarjoama tuki ja koulutus.....	53
6.6	Haastavien kasvatustilanteiden käsittely tiimissä	56
6.7	Vastaajien vapaita kommentteja	61
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	61
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Haastavia kasvatustilanteita kohdataan kaikissa päiväkodeissa. Tilanteet voivat olla hyvin moninaisia. Sijaisuuksia ja työharjoitteluita eri varhaiskasvatusyksiköissä tehdessäni haastavat kasvatustilanteet nousivat esiin niin henkilökunnan keskusteluissa kuin arkisissa tilanteissakin. Osa työntekijöistä eri varhaiskasvatusyksiköissä ovat kokeneet, että haastavat kasvatustilanteet päiväkodissa ovat heidän kokemuksensa mukaan lisääntyneet ja muuttuneet haasteellisemmiksi. Tämän takia koin tärkeäksi tehdä opinnäytetyön aiheesta. Haastavat kasvatustilanteet päiväkodissa on aiheena hyvin laaja, jonka takia tutkin vain henkilökunnan kokemuksia haastavista kasvatustilanteista, heidän kokemien tilanteiden yleisyyttä sekä henkilökunnan kokemuksia koulutuksen ja resurssien riittävydestä. Tutkimustulosteni pohjalta tilaajani pystyy kehittämään muun muassa henkilökunnalle tarjottavaa lisäkoulutusta siihen suuntaan, että se tukisi mahdollisimman hyvin henkilökunnan kohtaamia haastavia kasvatustilanteita.

Tämä tutkimuksellinen opinnäytetyö on toteutettu Eurajoen kunnassa sijaitsevassa varhaiskasvatusyksikössä, jossa toimii esiopetus- ja varhaiskasvatusryhmiä. Opinnäytetyöni kyselytutkimus toteutettiin yksikön lapsiryhmissä toimivalle henkilökunnalle, joka koostuu lastentarhanopettajista, lastenhoitajista ja avustajista. Kysely jaettiin 27:lle työntekijälle, joista 23 vastasi kyselyyni. Kyselyn vastausprosentti oli 85,2 %.

Opinnäytetyössäni käsittelen varhaiskasvatusta, lapsen kehitystä, haastavia kasvatustilanteita ja haastavien kasvatustilanteiden syitä, ilmenemistä, ennaltaehkäisyä ja kohtaamista. Lisäksi käsittelen tutkimusmenetelmiä ja tutkimuksen toteuttamista. Opinnäytetyöni lopussa esittelen työni tulokset ja pohdin omaa ammatillista kehitystäni.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu lapsen hoidosta, opetuksesta ja kasvatuksesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmista ja tavoitteellista toimintaa, jossa painotetaan pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksessa päätavoitteet ovat lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisessä. Lisäksi varhaiskasvatuksessa korostuu vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, lastensuojelun tukitoimena tarjottava varhaiskasvatus ja moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillinen yhteistyö voi käsittää paitsi varhaiskasvatuksen henkilökunnan sisäisen yhteistyön, myös varhaiskasvatuksen ulkopuolisia tahoja, kuten puhe- ja toimintaterapeutteja, neuvolan, sairaalan ja lastensuojelun. Varhaiskasvatustoiminta voidaan toteuttaa päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai esimerkiksi leikki- tai kerhotoimintana kunnan tai yksityisen palvelun tuottajan järjestämänä. Jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu varhaiskasvatukseen, mutta lapsen huoltajat saavat päättää osallistuuko lapsi siihen. Koulun aloittamista edeltävä esiopetus on osa varhaiskasvatusta ja siihen osallistuminen on pakollista. (Opetushallituksen [www-sivut 2019](#).)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelma

Opetushallitus määrää varhaiskasvatukseen (540/2018) perustuvan varhaiskasvatussuunnitelman peruspilarit, joiden avulla pyritään varmistamaan yhdenvertaisuuden toteutuminen, laadukkaan varhaiskasvatuksen kehittyminen sekä tavoitteet, jotka on säädetty varhaiskasvatusta laissa. Varhaiskasvatussuunnitelmasta ilmenee varhaiskasvatuksen keskeinen sisältö, varhaiskasvatusta tarjoavien tahojen ja lapsen huoltajien välisestä yhteistyöstä ja siitä mitä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat velvoittavia. (Varhaiskasvatustaki 540/2018; 21§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7-8.)

Jokaisen varhaiskasvatusta järjestävän tahon on tehtävä oma paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmansa, joka perustuu valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien tulee olla arvioivia ja kehittäviä suunnitelmia ja niitä on noudatettava. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

ohjaa, määrittelee ja tukee varhaiskasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 8-9.)

Kaikille varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, jonka avulla toteutetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, hoitoa ja opetusta lapsen tarpeet ja etu huomioiden. Lapsella on oikeus saada oma mielipiteensä ja toiveensa kuulluksi ja huomioiduksi hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa laadittaessa. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan huoltajan ja varhaiskasvattajien tekemiä havaintoja ja heidän näkemyksiään lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä ryhmässä toimimistaidoista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tulee arvioida vähintään kerran vuodessa, mutta tarpeen vaatiessa myös useammin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 9-11.)

2.1.1 Lapsen tuen tarve

Lapsen kehitystä ja oppimista tulee varhaiskasvatuksessa tukea niin, että se täyttää lapsen tarpeet. Lapsen edun toteutumisen takia tukitoimien tulee olla suunniteltuja ja jatkua katkeamattomina koko sen ajan, jonka lapsi on varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen piirissä. Jokaisella lapsella on oikeus yleiseen tukeen lapsen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Mikäli yleinen tuki ei riitä, lapselle voidaan tarjota tehostettua tukea, joka voi näkyä muun muassa pienryhmätoimintana, henkilötoimituksessa tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai muun asiantuntijan konsultaationa. Kaikille lapsi tehostettukaan tuki ei ole riittävää, jolloin heille tarjotaan erityistä tukea. Erityinen tuki on suunnattu lapsille, jotka tarvitsevat jatkuvaa kokonaisvaltaista erityispedagogista tai hoidollista tukea tai kokoaikaista aikuisen läsnäoloa. Jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen on vastuussa siitä, että lapsen tuentarve tulee huomioiduksi. Lapsen tarvitsema tuki suunnitellaan huolellisesti tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä ja yhdessä vanhempien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata, miten lasta tuetaan, miten vastuu jaetaan työntekijöiden kesken ja mitä toimintatapoja hyödynnetään. Lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan selkeästi näkyviin se, miten ja kuinka usein lasta tuetaan. (Ahonen 2017b; 156-157; Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 54.)

Lapsen tuen tarpeeseen vastataan yksilöllisesti panostaen varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen. Kasvun ja oppimisen tuen toteuttaminen on oleellinen osa päivittäistä toimintaa ja siinä pyritään ensisijaisesti mahdollistamaan lapsen tukeminen hänen omassa päiväkotiryhmässään. Havainnointia käytetään arjen työkaluna lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja osaamisen arvioimiseen. Havainnot dokumentoidaan, jolloin niitä pystytään hyödyntämään yksilöllisen tuen suunnittelussa. Tuki kohdistetaan lapsen tarpeen mukaisesti, jonka takia tuen tarvetta arvioidaan säännöllisesti. Suunnitteluun ja arviointiin voivat osallistua muun muassa lastentarhanopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lapsen huoltajat. Lisäksi siihen voi osallistua tarpeen vaatiessa myös muita sosiaali- ja terveysalan asiantuntijoita. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2018; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018; 54-57.)

2.2 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Varhaiskasvatuksessa pedagogiikalla tarkoitetaan tietoista ammattilaisten toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään edistämään lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tukemaan hänen oppimistaan. Varhaiskasvatuksessa pedagogiikka näkyy kaikissa arjen toiminnoissa, oppimisympäristössä ja vuorovaikutuksessa aina leikkiä myöden ja se perustuu kasvatustieteeseen. Sen toteutumiseksi varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytetään yhteistä käsitystä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisen edistämisestä. Se on kokonaisvaltaista toimintaa, joka rakentuu lasten kasvatukseen, opetukseen ja hoidon ympärille tukien samalla varhaiskasvatustieteen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määrittämiä tavoitteita, arvolähtökohtia ja painotuksia. Lapsen kasvatuksen tarkoituksena on tukea lasta kriittiseen arviointiin, omien mielipiteiden muodostamiseen ja siihen, että lapsi oppii sen, miten hänen toimintansa vaikuttaa muihin ihmisiin sekä ympäristöön. Lapsen opetus viittaa siihen, että lasta kannustetaan opettelemaan uusia asioita lapsen mielenkiinnon kohteet, yksilöllinen tuen tarve ja taidot huomioiden. Hoidolla ei tarkoiteta pelkästään fyysistä hoitoa ja perustarpeista huolehtimista, vaan myös lapsen tunnepohjaista välittämistä, jonka myötä lapsi kokee olevansa arvokas. (Lastentarhanopettajanliitto 2017, 9-10; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 22-23.)

Pedagogista toimintaa suunniteltaessa tulee huomioida erilaisissa kehitysvaiheissa olevat lapset ja heidän tarpeensa yksilötasolla, sillä kaikkia lapsia ei voi asettaa samaan muottiin. Lasten osallistaminen pedagogisessa suunnittelussa on tärkeää, sillä lasten kanssa suunniteltu toiminta ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Pedagogisen toiminnan suunnittelussa tulee huomioida lasten tarpeet ja heitä kiinnostavat asiat sekä heidän kasvuympäristönsä. (Ahonen 2017a, 173; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 36-38.)

”Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 61). Jotta pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa olisi laadukasta, sitä on arvioitava kriittisesti ja kehitettävä eteenpäin pedagogista dokumentointia apuna käyttäen. Pedagogisen toiminnan arvioinnin tulee olla kokonaisvaltaista toiminnan arviointia ja suunnitelmallista arviointia tulee suorittaa säännöllisin väliajoin. Pedagogista toimintaa arvioitaessa toimintaa tarkastellaan varhaiskasvatussuunnitelmaan peilaten varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämien käytänteiden ja tapojen mukaisesti ja arvioinnin kohteeksi valitaan pieniä osa-alueita kerrallaan. (Ahonen 2017b, 289-291.)

2.3 Päiväkodin arki

Päiväkodissa toiminta tapahtuu ryhmissä, jotka on voitu jakaa esimerkiksi lasten iän tai tuen tarpeen mukaan. Ryhmien muodostamiselle tulee olla pedagogiset perustelut ja niiden muodostuksessa huomioidaan lasten ja henkilöstön määrä. Päiväkodissa henkilökunnan muodostama tiimi on moniammatillinen ja vähintään kolmannes henkilökunnasta on oltava lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaavia pedagogisessa vastuussa olevia henkilöitä. Vaikka lastentarhanopettaja on pedagogisesti vastuussa toiminnasta, myös muu henkilöstö osallistuu suunnitteluun ja toteutukseen. Päiväkodin arjen pedagogisen toiminnan suunnittelua ja toteutusta ohjaa paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ja valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 18.)

Päiväkodin arkeen on luotu säännöllinen päivärytmi, joka tulee lapselle tutuksi päivähoiton aloittamisen myötä muotoutuen tottumukseksi. Toistuva päivärytmi luo lapselle turvallisuudentunnetta ja edistää hänen kasvuaan ja kehitystään. Se selkiyttää hänelle tulevan päivän kulkua ja rutiinien myötä lapsen ajan hahmottaminen helpottuu. (Matilainen 2008, 23; Siren-Tiusanen & Tiusanen 2001, 65-85.)

Päiväkodin arki rakentuu päiväkodeissa eri toimintojen ympärille. Päivän aikana huolehditaan lasten perustarpeista, kuten ruokailuista, levosta ja wc-käynneistä. Arkeen mahtuu myös leikkiä, ulkoilua ja liikuntaa sekä erilaista ohjattua toimintaa, joka voi olla esimerkiksi liikuntaa, musiikkia, tunnetaitojen harjoittelua, askartelua tai retkiä. Keskeistä kaikessa toiminnassa on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen erilaisia keinoja käyttäen. (Tiusanen 2008, 79.)

2.4 Tiimityö

Päiväkodissa jokaisessa lapsiryhmässä lasten kasvatuksesta vastaa työtiimi, joka koostuu eri koulutustaustan ja työkokemuksen omaavista varhaiskasvatuksen ammattilaisista. Eri koulutustaustat ja vaihteleva työkokemus tiimin sisällä mahdollistaa niiden hyödyntämisen moniammatillisessa työskentelyssä. Henkilökunnan yhteistyö on keskeisessä osassa päiväkodin toimintaa kehitettäessä. Hyvää yhteistyötä tekevä työtiimi edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua. Yhteisen arvopohjan saavuttamiseksi on käytävä tiimin sisäinen arvokeskustelua, jossa jokainen tiimin jäsen saa tuoda ilmi näkemyksiään. Lisäksi tiimin jäsenet sopivat yhteisistä tavoitteista ja pelisäännöistä sekä työnjaosta ja vastuualueista. Vaikka tiimissä on erilaisia aikuisia, heidän tulee puhaltaa yhteen hiileen, sillä tiimin yhteishengen on oltava kunnossa. Avoin vuorovaikutus tiimin jäsenten kesken on avainasemassa hyvän kasvatusilmapiirin luomisessa. Avoin ilmapiiri helpottaa toiminnan kriittistä tarkastelua. On myös tärkeää, että tiimin jäsenet antavat toistensa työstä myös positiivista palautetta, sillä silloin kriittisen palautteen vastaanottaminen helpottuu ja muutos on mahdollinen. (Ahonen 2017a, 252-253; Karila 2001, 271.)

Päiväkodissa on tapana pitää ryhmän sisäisiä viikoittaisia tiimipalavereja. Palavereissa muun muassa suunnitellaan yhdessä tulevaa toimintaa, sovitaan yhtenäisiä toimin-

tatapoja, jaetaan tiedotusluontoisia asioita sekä arvioidaan tiimin toimintaa. Toiminnan arvioimiselle on tärkeää antaa tilaa tiimipalavereissa, sillä ilman arviointia muutoksia ei tapahdu. Päiväkodin arki on hektistä, jonka vuoksi tiimipalavereilla on tärkeä paikka päiväkotiryhmän toiminnassa. Se on usein ainoa hetki, jonka aikana voidaan keskittyä vain niihin asioihin, joita tulisi yhdessä tiimin kanssa käsitellä. (Köivunen 2009, 192-193.)

3 VARHAISKASVATUS EURAJOEN KUNNASSA

Eurajoen kunnalla on yhteiseksi laadittu varhaiskasvatussuunnitelma sekä ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma ja tarvittaessa lapselle laaditaan laajennettu varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan lapsen tuen tarve ja asiat, joita toiminnassa tulee ottaa huomioon. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 7-8.)

Voidakseen taata varhaiskasvatuksen henkilöstön yhtenäisen ymmärryksen lapsen oppimisesta ja hyvinvoinnin edistämisestä, kunnan varhaiskasvatussyksiköissä on käytössä ryhmävasut ja siellä pidetään tiimipalavereita sekä muita yhteisiä palavereita. Lisäksi henkilökunnalle järjestetään laadukasta ja monipuolista koulutusta osaamisen tueksi. Lasten oppimista tuetaan vertaisryhmässä ja vuorovaikutussuhteessa muiden kanssa. Varhaiskasvatussyksiköissä panostetaan pienryhmätoiminnan kautta lasten osallisuuden vahvistamiseen sekä painotetaan leikin merkitystä lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Vahvistaakseen lapsen käsitystä itsestään taitavana ja osavana oppijana, lasta keuhataan ja kannustetaan ja hänelle annetaan paljon onnistumisen kokemuksia. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 20.)

3.1 Arvoperusta Eurajoen kunnassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritetty yhteinen arvoperusta, jonka lisäksi Eurajoen kunnan varhaiskasvatussyksikössä painotetaan lasten kanssa töitä tehdessä erityisesti iloiseen, elämänmyönteiseen, positiiviseen ja aitoon läsnäoloon.

Siellä panostetaan lapsen itsetunnon vahvistamiseen ja yksilölliseen huomioimiseen sekä lapsen näkemyksiä ja mielipiteitä otetaan huomioon toimintaa suunniteltaessa. Arvoperustaan on kirjattu myös riittävä aika leikille, arjen arvostaminen ja kiireettömyys. Jokaiselle lapselle suodaan mahdollisuus oman tahtiseen oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen omana itsenään. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 20.)

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen arvoperustassa nousee esiin myös aikainen puuttuminen ja puheeksi otto sekä tarvittavan tuen järjestäminen. Lasten huoltajien kanssa pyritään keskustelemaan avoimesti ja tekemään luottamuksellista yhteistyötä. Lapselle, huoltajalle ja työntekijälle on suotu mahdollisuus myös erehtyä ja epäonnistua. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 20.)

3.2 Pedagogiikka Eurajoen kunnassa

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan lähtökohtana pidetään paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa ja lasten omia varhaiskasvatussuunnitelmia. Jokaisella varhaiskasvatustiimin jäsenellä on päivittäin vastuu pedagogiikan toteuttamisesta ja toteutumisesta. Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu, kehittäminen ja arviointi ovat lastentarhanopettajan vastuulla. Lastentarhanopettaja keskustelee yhdessä tiiminsä kanssa pedagogisista työtavoista ja pyrkii yhtenäistämään ja johdonmukaistamaan tiimin toimintaa. Lastentarhanopettajalla on myös vastuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja sen sisällöstä, mutta varhaiskasvatussuunnitelman laatimista koskevan keskustelun huoltajien kanssa voi käydä myös lastenhoitaja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogista dokumentointia, jonka avulla toteutetaan lapsilähtöisyyttä. Varhaiskasvatussuunnitelman tekoon osallistuvat sekä lapsi, että lapsen huoltaja. Näin lapsen tarpeet, kuten mielenkiinnonkohteet, vahvuudet, tavoitteet ja toiminta tulee huomioiduksi. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 44.)

Pedagogisen dokumentoinnin avulla varhaiskasvatuksessa pystytään toteuttamaan lapsilähtöistä työskentelyä ja se on varhaiskasvatuksen keskeinen työmenetelmä. Sen kautta mahdollistetaan lapsen ja hänen huoltajansa osallistuminen toiminnan suunnit-

teluun, arviointiin ja kehittämiseen. Lisäksi pedagogiseen dokumentointiin kuuluu lapsihavainnointi, jonka avulla saadaan tietoa lapsen mielenkiinnon kohteista ja taidoista. Havainnoinnin pohjalta suunnitellaan pedagogisia painopisteitä, pienryhmätoimintaa, projekteja ja oppimisympäristön muokkausta. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 44-45.)

Eurajoen kunnan varhaiskasvatussyksikössä monipuolisia työtapoja käytetään lapsen oppimisen tukena opettamalla hänelle erilaisia työtapoja ja oppimisvälineitä. Niiden valintaa ja käyttöä ohjaavat lapsen tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävät. Riittävät opetteluun ja leikkiin soveltuvat materiaalit ja välineet ovat edellytys monipuolisten työtapojen käytölle ja materiaaleja ja leluja hankittaessa lasten ehdotuksia ja toiveita kuunnellaan. Henkilökunta arvioi työtapojen käyttöä peilaten sitä lapsen taitojen kehitykseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 45.)

”Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapo ja sillä voi rikastuttaa monia eri tilanteita. Lorut, sanaleikit, laulut, arvoitukset ja liikuntaleikit kuuluvat varhaiskasvatuksen arkeen ja tukevat lapsen oppimista ja hyvinvointia. Myönteinen ilmapiiri ja hassuttelu pelastavat monet haastavat tilanteet, esimerkiksi siirtymä- ja odottelutilanteissa.” (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 45.) Henkilökunta on mukana leikissä ohjaamalla ja varmistamalla, että jokainen lapsi pääsee mukaan leikkeihin turvalliseen ja tasa-arvoiseen leikkimisympäristöön. Ulkoilutilanteissa on käytössä kiertävä liikuntaleikkivastaavan vuoro, jotta lapset saisivat riittävästi liikuntaa. Liikuntaleikkivastaavan tehtävä on leikkiä lasten kanssa erilaisia leikkejä. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 45.)

Oppimisen alueet ohjaavat varhaiskasvatuksen arkea ja toimintaa ja niitä yhdistellään arkeen sopiviksi. Niiden suunnittelussa ja toteuttamisessa pyritään osallistamaan lapsia ja huomioimaan heidän mielenkiinnonkohteitaan. Varhaiskasvatussyksikössä on käytössä myös toivomuspuu, johon lapset voivat huoltajiensa kanssa kirjoittaa toiveitaan päiväkodin toimintaan liittyen ja lapsia haastatellaan heidän toiveiden ja ajatusten kuulemiseksi. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 46.)

Kieli ja kulttuuri-identiteetin kasvun tukeminen on yksi varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatus tapahtuu suomen kielellä ja ryhmissä käytetään tarpeen mukaan tukiviittomia ja kuvia kommunikaation apuna. Kielen kehityksen tueksi on käytettävissä monipuolista materiaalia ja uusia sanoja voidaan harjoitella muun muassa pienryhmissä erilaisten leikkien avulla. Myös lapsen kulttuuri-identiteetin kehitystä ja itsetunnon vahvistusta tuetaan monin eri tavoin yhteistyössä perheen kanssa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 46-47.)

3.3 Lapsen tukeminen Eurajoen kunnassa

Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksessa pyritään varhaiseen puuttumiseen ja tukemiseen. Tuen tarvetta arvioidaan eri menetelmillä, kuten havainnoimalla lapsen sosiaalista kanssakäymistä sekä taitoja, tekemällä 3 vuotiaalle lapselle Kettu testin, jolla arvioidaan kielen kehitystä tai tekemällä 5 vuotiaalle lapselle oppimiskartoituksen. Lapsen yksilölliset tarpeet ja mahdolliset oppimisympäristön muutokset ovat tukemisen perusta. Tuki pyritään toteuttamaan lapsen omassa ryhmässä. Tuen tarpeen säännölliseen arviointiin osallistuvat lapsen huoltajan lisäksi lastentarhanopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 51.)

Huolen herättyä tuen tarvetta aletaan arvioimaan. Tuen tarpeen arviointi lähtee liikkeelle työtiimille tai esimiehelle esitetystä huolesta, jonka jälkeen tiimi alkaa havainnoimaan lasta sekä kirjaa havaintonsa ylös. Lapsen tuen tarpeen tiimoilta konsultoidaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joka osallistuu havainnointiin, suunnitteluun, arviointiin ja tuen vaikutusten seurantaan. Lapsesta herännyt huoli otetaan heti puheeksi lapsen huoltajan kanssa ja hän osallistuu tiiviisti lapsen tuen tarpeen arviointiin ja tukemiseen. Huoltaja pidetään ajan tasalla lapsen asioista, kuten tiedonkulusta, tietojen luovuttamisesta ja salassapitoa koskevista asioista. Huoltajan kanssa pyritään toimimaan yhteisymmärryksessä tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta mikäli huoltaja ei ole halukas sitoutumaan yhteistyöhön, lasta tuetaan hänen etunsa mukaan tästä huolimatta. Lapsen tukitoimia voidaan tarpeen tullen toteuttaa myös monialaisessa yhteistyössä muun muassa sosiaalitoimen, neuvolan tai puheterapeutin kanssa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 52-53.)

3.3.1 Tuen toteuttaminen Eurajoen kunnassa

Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa toteutetaan osana arkea tilanteita ja leikkiä hyväksikäyttäen. Tuki perustuu havainnointiin, neuvolasta saatuun palautteeseen, lapsen huoltajan antamaan tietoon sekä lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Koko työtiimi on mukana toteuttamassa lapselle suunniteltua tukea, mutta päävastuu tuen toteutumisesta on lastentarhanopettajalla. Lasta voidaan tukea muun muassa muokkaamalla toimintaympäristöä, erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla, kuten pienryhmillä, tukiviittomilla tai kuvatuella, avustaja- ja tulkitsemispalveluita, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea, henkilökohtaista ohjaamista tai tieto- ja viestintäteknologian sekä erityisten apuvälineiden käyttöä. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 54.)

Varhaiskasvatuksessa tarjottava tuki voidaan jakaa yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. Yleistä tukea annetaan kaikille lapsille ja sillä tarkoitetaan hoidollista, kasvatuksellista ja pedagogista tukea ilman jatkuvia rakenteellisia tukitoimia. Yleiseen tukeen kuuluvia pedagogisia toimia voivat olla muun muassa toimintaympäristön muutokset lapsen tarpeen mukaan, tukiviittomien ja kuvien hyödyntäminen päivittäisissä toiminnoissa, selkeästi rakentunut toiminta, toimintatapojen arviointi ja muokkaaminen tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio. Yleisen tuen ollessa riittämätön voidaan lapselle tarjota tehostettua tukea, joka sisältää rakenteellisia ja pedagogisia järjestelyitä, kuten henkilökunnan rakenteen tai mitoituksen muutoksia, lisäkoulutusta, ryhmäkoon pienentämistä tai asiantuntijoiden konsultointia ja heidän kanssaan toteutettavaa yhteistyötä. Erityisen tuen piiriin kuulvalle lapselle annetaan hoidollista tai erityispedagogista tukea ja tuentarve on kokonaisvaltaista. Mikäli lapsi tarvitsee jatkuvaa, yksilöllistä aikuisen läsnäoloa, hoitoa tai tukea sosiaalisten taitojensa, tunne-elämänsä tai vakavan sairauden takia, hänelle annetaan erityistä tukea. Erityisen tuen toteuttaminen vaatii erityisosaamista, järjestelyjä sekä huolellista suunnittelua ja tuen toteuttaminen voi vaatia esimerkiksi moniammatillisen yhteistyön hyödyntämistä tai henkilökohtaisen avustajan hankkimista. Erityistä tukea voidaan tarjota myös pienryhmässä, jossa työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 54-55.)

Eurajoen kunnan varhaiskasvatussyksiköissä yleisen tuen piirissä olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tuen tarve, työnjako, oppimisen ja kehityksen tukemista koskevat vastuut, tarvittavat tukitoimet sekä tuen toteuttamistavat ja tuen tarpeen arvioinnit. Tehostetun ja erityisen tuen piirissä oleville lapsille tehdään laajennettu varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan konkreettiset tukitoimet, kuten rakenteelliset ja pedagogiset ratkaisut, lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö, monialainen yhteistyö, vastuu tuen toteuttamisesta, asiantuntijoiden hyödyntäminen sekä seurantaan ja arviointiin liittyvät asiat. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 54-55.)

Varhaiskasvatuksessa seurataan ja arvioidaan tuen toteutumista vuosittain ja tarpeen mukaan useamminkin. Saavutetut tavoitteet kirjataan ylös ja tavoitteita päivitetään tarvittaessa. Tuen tarpeen päättyessä varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tieto siitä. Mikäli tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi siirtyy esiopetukseen tai toiseen varhaiskasvatuserityisryhmään, varhaiskasvatuksen erityisopettaja järjestää tiedonsiirtopalaverin lapsen huoltajan ja muiden tahojen kanssa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 55-56.)

3.4 Yhteistyö Eurajoen kunnassa

Eurajoen kunnan varhaiskasvatussyksiköissä tehdään yhteistyötä lasten huoltajien kanssa sekä tarpeen tullen monialaisesti muun muassa koulun, Eurajoen kunnan liikuntaneuvojien sekä sosiaalitoimen kanssa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 30.)

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä pyritään edistämään lapsen turvallista ja tervettä kasvua sekä oppimista ja kehitystä. Jokaisen huoltajan kanssa käydään vähintään kerran toimintakauden aikana lasta koskeva varhaiskasvatuskeskustelu, jossa lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tuen tarpeen ilmetessä keskustelujen määrää lisätään. Lisäksi huoltajien kanssa tehdään tiiviisti yhteistyötä ja keskustellaan tuonti- ja hakutilanteissa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 30.)

Eurajoen kunnassa koetaan, että monialainen yhteistyö on tärkeää lapsen kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Monialaista yhteistyötä tehdään useiden eri tahojen kanssa. Esimerkiksi Eurajoen kunnan liikuntaneuvojien kanssa tehdään yhteistyötä mm. lasten liikunnan määrän lisäämiseen tähtäävän Ilo kasvaa liikkuen -hankkeen parissa. Yhteistyötä tehdään myös muun muassa neuvolan, sosiaalitoimen seurakunnan ja paikallisten yhdistysten kanssa. (Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 30-31.)

4 HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET PÄIVÄKODISSA

Haastavat kasvatustilanteet voivat olla hyvin moninaisia ja päiväkotiympäristössä ne ovat sidonnaisia lapsen käyttäytymiseen. Haastavasti käyttäytyvä lapsi haastaa itsensä tai muut ympärillään olevat ihmiset omalla käyttäytymisellään. Mikäli lapsen käyttäytyminen poikkeaa tavanomaisesta toimintatavasta vastaavassa tilanteessa, sen koetaan olevan haastavaa käyttäytymistä, joka johtaa päiväkotiympäristössä haastaviin kasvatustilanteisiin. Haastavan käyttäytymiseen yhdistetään usein lapsen sosiaalisen-emotionaalisen tuen tarve tai neurologisperäiset vaikeudet. Jokainen ihminen kokee haastavat kasvatustilanteet ja lapsen haastavan käyttäytymisen yksilöllisellä tasolla, jonka vuoksi niiden määrittäminen on hankalaa. (Korventaival 2012, 5; Kero-la & Sipilä 2017, 18.)

Haastavat kasvatustilanteet ovat sellaisia tilanteita, joissa yksi tai useampi lapsi käyttäytyy esimerkiksi aggressiivisesti, levottomasti, uhmakkaasti tai on tarkkaamaton tai ylivilkas. Lisäksi lapsi voi saada voimakkaita tunteenpurkauksia tai hän saattaa vetäytyä kuoreensa. (Ahonen 2017a, 28, 71-73.)

Haastava kasvatustilanne voi koostua esimerkiksi haastavasta käytöksestä, sen vastaanottamisesta aikuisen toimesta, tilanteen selvittämisestä, ratkaisun löytämisestä ja lopuksi tilanteen purkamisesta. Kun lapsi viestii käyttäytymisellään aikuiselle tai toiselle lapselle tavalla, joka ei ole hyväksyttävää, päiväkodin työntekijä reagoi lapsen käytökseen ikään kuin ottaen lapsen lähettämän viestin vastaan. Tämän jälkeen työn-

tekijä selvittää tilanteen syntymisen ja pyrkii selvittämään taustatekijät ja etsimään ratkaisumallin. (Ahonen 2017a, 28, 71-73.)

Haastavia kasvatustilanteita pidetään kuormittavimpana tekijänä päiväkodissa tehtävässä työssä. Ulospäin suuntautuva haastava käyttäytyminen estää varhaiskasvattajaa huomioimasta tasapuolisesti ryhmän kaikkia lapsia, koska käytökseen on välttämättömyyksiä reagoida. Sisäänpäin suuntautunut käyttäytyminen taas kuormittaa varhaiskasvattajaa omalta osaltaan, sillä sisäänpäin suuntautuva lapsi tarvitsee jatkuvaa tukea saadakseen kehitystä ja oppimista tukevia kokemuksia sekä positiivisia sosiaalisia kokemuksia. Olisi suotavaa, että työntekijä pystyy myöhemmin purkamaan kohtaan tilanteen, sillä haastavat kasvatustilanteet kuluttavat valtavasti voimavaroja ja herättävät voimakkaita tunteita myös varhaiskasvattajassa. (Ahonen 2017a, 28-29, 71-73.)

4.1 Haastavien kasvatustilanteiden syyt

Lapsen käyttäytymistä, toimintaa ja oppimista vaikeuttavat haasteet aiheuttavat tilanteita, jotka johtavat haastaviin kasvatustilanteisiin. Näiden kasvatustilanteiden synnylle on aina olemassa jokin syy. Haastava käytös voi johtua muun muassa neuropsykiatrisista vaikeuksista, sosiaalis-emotionaalisen tuen tarpeesta, rajojen puutteesta tai tilanteesta, joka on lapselle sillä hetkellä liian hankala. Stressi on aina osallisena haastaviin kasvatustilanteisiin. Jos omaa kehoa on haastavaa hallita tai sen toimintaa vaikea ohjata, stressitasot nousevat ja haastavat lapsen sopeutumista tilanteisiin ja hankaloittaa selviämistä. Pitkäkestoinen stressi voi aiheuttaa tunne-elämän muutoksia, kuten ärtyneisyyttä, aggressiivisuutta ja turhautumista. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 30-31.)

Joskus haastavan käytöksen taustalla voi olla opittu toimintamalli tai lapsella ei ole mielekästä tekemistä. Lapsi saattaa myös tuntea turvattomuutta tai epävarmuutta ryhmässään, sillä ryhmä koostuu useista lapsista ja aikuisista. Ryhmadynamiikka muuttuu joka kerta, kun lapset tai aikuiset vaihtuvat, jolloin sosiaalinen ympäristö on rikkonainen. Toisinaan voi käydä myös niin, että aikuiset vaihtuvat usein, jolloin lapsi ei ehdi kunnolla tutustumaan ja saamaan tunnetta turvallisesta tutusta aikuisesta.

Tällaiset tilanteet voivat myös stressata lasta, jolloin on mahdollista, että vaakakuppiin tulee liikaa painoa. Myös asioiden epäselvyys ja riittävän informaation puute haastaa lasta. Lapsi kaippaa tuttua ja turvallista toimintakulttuuria, jossa hänen perustarpeensa, kuten nälkä, jano ja pissahätä, ovat tyydytettyinä. Mikäli perustarpeet eivät ole kunnossa, tilanne voi purkautua haastavana käytöksenä. Haastavien kasvatus-tilanteiden taustasyitä miettiessä on aiheellista selvittää myös se, miten päiväkodin ja kodin arvot ja toimintatavat eroavat toisistaan ja ovatko ne ristiriidassa keskenään. (Vuori-Metsämäki 2017, Kerola & Sipilä 2017, 42.)

4.1.1 Neuropsykiatriset vaikeudet

Lasten neuropsykiatrisia vaikeuksia ovat ADHD, ADD, aspergerin oireyhtymä, dysfasia ja touretten oireyhtymä. Ne hankaloittavat usein lasten kehitystä ja kykyä toimia erilaisissa tilanteissa. Neuropsykiatrisen vaikeudesta riippuen lapsella saattaa esiintyä karkea- ja hienomotorisia vaikeuksia, tarkkaavuus- ja keskittymisvaikeutta, levottomuutta, vaikeuksia tuottaa tai ymmärtää puhetta, haasteita itsesäätelytaidoissa, aistiyliherkkyyttä tai hahmotusvaikeuksia. Lisäksi neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavalla lapsella saattaa olla muun muassa vaikeuksia toisten kuuntelemisessa, jumiutumista asioihin, ääntelyä ja haasteita ymmärtää annettuja ohjeita – piirteitä on edellä mainittujen lisäksi lukuisia, eikä yhdelläkään neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavalla lapsella ole niitä kaikkia. On kuitenkin syytä muistaa, että monilla sellaisillakin lapsilla, joilla ei ole neuropsykiatrisia vaikeuksia, voi olla neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaaville lapsille ominaisina pidettäviä piirteitä. (Schopp & Kaartinen 2011, 3-5; Vuori-Metsämäki 2017; Pihlaja & Viitala 2005, 249.)

4.1.2 Sosiaalis-emotionaalinen kehitys

Sosiaalis-emotionaalisella kehityksellä viitataan varhaiskasvatuksessa usein moniin erilaisiin taitoihin, joiden avulla lapsi käsittelee ja ilmaisee tunteitaan ja kokemuksiinsa. Lisäksi sillä viitataan siihen, miten lapsi toimii muiden lasten ja aikuisten kanssa vuorovaikutussuhteessa. Sosiaalis-emotionaalinen kehitys alkaa heti lapsen syntyessä, kun vauva alkaa muodostaa suhdetta hänestä huolehtiviin aikuisiin ihmisiin. Sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymiseksi lapsi tarvitsee elämäänsä tiivistä vuoro-

vaikutusta niin lasten kuin aikuistenkin kanssa. (Ahonen 2017a, 16-17; Kurvinen, Neuvonen, Sivén, Vartiainen, Vihunen & Vilén, 2011, 156; Pihlaja 2018, 142.)

Lapsen sosiaalis-emotionaalinen kehityksen tukeminen on merkittävää, sillä varhaisessa vaiheessa saadut kokemukset toimivat pohjana uusille kokemuksille ja taidoille. Sosiaalis-emotionaaliseen kehitykseen vaikuttaa sosiaalisen ympäristön lisäksi muun muassa lapsen temperamentti ja perimä, joita ei voida muuttaa kasvatuksella. Sosiaalis-emotionaalista kehitystä voidaan tukea kasvatuksellisilla keinoilla. Kasvatuksella pyritään edistämään lapsen itseilmaisutaitoa ja muiden ihmisten huomioimista. Lapset mallintavat läheisten ihmisten antamaa esimerkkiä opetellessaan asenteita, arvoja ja käyttäytymissääntöjä, jotka vaikuttavat muiden ihmisten kanssa tapahtuviin kohtaamisiin. Joskus lapsen saama malli ja aikuisen oma käyttäytyminen ovat ristiriitaisia lapselle annettavien oppien kanssa. Lapsi voi harjoitella ikätovereidensa kanssa vertaisryhmissä luomaan ystävyys-suhteita, uusien taitojen oppimista ja erilaisia rooleja. (Ahonen 2017a, 16-17; Kurvinen, Neuvonen, Sivén, Vartiainen, Vihunen & Vilén, 2011, 156; Pihlaja 2018, 142.)

Empatian oppiminen on osa lapsen sosiaalis-emotionaalista kehitystä ja se kehittyy ympäristön kanssa vuorovaikutteisissa suhteissa. Empatian kehittyessä lapsi tarvitsee kuulluksi tulemisen kokemuksia oppiakseen havainnoimaan myös muiden ihmisten tarpeita. Harjoittelemalla lapsen kanssa tunteiden tunnistamista, hän oppii erilaisten eleiden ja ilmeiden tarkoitusperiä. Jokainen lapsi on yksilöllinen kehitykseltään ja oppimistavoiltaan. Sen johdosta on tärkeää, että aikuiset muistavat antaa lapselle empatiaa ja opettaa empatiataitoja jokaiselle lapselle lapsen omien kykyjen mukaisesti. (Kurvinen, Neuvonen, Sivén, Vartiainen, Vihunen & Vilén, 2011, 157.)

Lapsen sosiaalis-emotionaaliset taidot ovat kytköksissä lapsen kykyyn säädellä käyttäytymistään ja ne näkyvät usein päivittäisissä toiminnoissa. Mikäli lapsella on sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia, hänen on myös haastavaa säädellä omaa käyttäytymistään. Tällöin haastavat kasvatustilanteet lisääntyvät, sillä tunne toimii impulssina välittömästi seuraavalle käytökselle, kuten tavaroiden heittelylle tai kiroilulle. Sosiaalis-emotionaalisen tuen tarve saattaa ilmentyä muun muassa aggressiivisuutena, uhmakkuutena, levottomuutena, vetäytymisenä tai voimakkaina tunteenpurkauksina. Lapsen kehitykseen kuuluu uhmakausia ja siinä voi esiintyä ajoittaisia kasvatuspul-

mia, jotka on syytä erottaa sosiaalis-emotionaalisista häiriöistä. (Ahonen 2017a, 16-19; Heinämäki 2000, 61; Pihlaja & Viitala 2005, 218-219.)

4.2 Haastavien kasvatustilanteiden ilmeneminen

Haastavat kasvatustilanteet johtuvat usein lapsen haastavasta käyttäytymisestä. Haastavat kasvatustilanteet voivat ilmetä monin eri tavoin ja niiden taustat saattavat olla hyvin moninaisia. Haastavia kasvatustilanteita voi esiintyä kaikissa arjen toiminnoissa; ruokailutilanteissa, vapaassa leikissä, ohjatussa toiminnassa, siirtymätilanteissa ja lepohetkillä. Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden kokemuksen mukaan haastavia kasvatustilanteita ilmenee lähes kaikissa arjen toiminnoissa, kuten siirtymätilanteissa, vapaan leikin aikana, ohjatussa toiminnassa, ruokailuissa sekä ulkoilun aikana. Monissa asiayhteyksissä haastavien kasvatustilanteiden synty yhdistetään lapsen aggressiiviseen käytökseen sekä keskittymisvaikeuksiin ja levottomuuteen. (Korventaival 2012, 5; Vuori-Metsämäki 2017.)

Aggressiivinen käyttäytyminen voi ilmetä sekä fyysisesti, että verbaalisesti. Sen ilmetessä fyysisesti lapsi käyttäytyy aggressiivisesti ympäristöönsä, tavaroita tai muita ihmisiä kohtaan. Lapsi saattaa lyödä toista lasta tai aikuista, heitellä ja rikkoa tavaroita tai paiskoa ovia. Aggressiivisen käyttäytymisen ilmetessä verbaalisesti lapsi esimerkiksi kiroilee tai nimittelee aikuista tai toista lasta. Aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen kanssa toimiessa tulee muistaa, että kukaan ei käyttäydy väkivaltaisesti vain huvin vuoksi. Tällöin tilanteessa on tapahtunut jotain sellaista, että lapsi kokee tilanteen vaativan väkivaltaa ja tämän takia on tärkeää selvittää mitkä tekijät johtivat tilanteen syntymiseen. Aggressiivinen käytös on yksi rankimmista haastavan käyttäytymisen muodoista, sillä siinä rikotaan toisen ihmisen oikeutta koskemattomuuteen. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 21.)

Aggressiivisen käytöksen, keskittymisvaikeuksien sekä levottomuuden lisäksi on myös monenlaista muuta haastaviin kasvatustilanteisiin johtavaa käyttäytymistä. Lapsen voi olla haastavaa noudattaa käskyjä ja kehotuksia tai hän voi osoittaa uhmakkuutta muun muassa kävelemällä pois aikuisen puhuessa hänelle. Hän saattaa karkaila tai rikkoa paikkoja, lyödä itseään tai toisia tai purra. Sosiaaliset tilanteet

saattavat tuottaa haasteita esimerkiksi puutteellisten leikki- tai tunnetaitojen johdosta, jolloin sosiaalisten tilanteiden haastavuus saattaa ilmetä kiusatuksi tulemisena tai kiusaamisena. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 22.)

Haastavat kasvatustilanteet voivat ilmetä myös niin sanotusti hiljaisina tilanteina, jolloin lapsen käytös on sisäänpäin suuntautunutta. Lapsi saattaa esimerkiksi passiivoitua, jolloin hänen toimintansa loppuu ja häntä on hankala tavoittaa. Haastavaa käyttäytymistä voi ilmetä myös lapsen hiljenemisenä. Lapsen saattaa olla vaikeaa ilmaista itseään verbaalisesti, jolloin sen sijaan, että lapsi purkaisi tilanteen hermostumalla, hän saattaakin sulkeutua. Haastavat kasvatustilanteet eivät näin ollen ilmene ainoastaan muun muassa ulkopuolisellekin näkyvänä aggressiivisuutena tai levottomuutena, vaan niitä saattaa ilmetä myös hiljaisten lasten kohtaamisessa. (Vuori-Metsämäki 2017.)

4.3 Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisy

Haastavien kasvatustilanteiden ja lapsen haastavan käytöksen ennaltaehkäiseminen on tärkeää. Ennaltaehkäisevät toimet ovat läsnä jokaisessa arjen askareessa ennakoinnin ja huolellisen etukäteissuunnittelun muodossa. Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisy vaatii yhteistyötä työyhteisön ja lapsen huoltajan välillä sekä mahdollisten muiden sosiaali- ja terveysalan palveluita tuottavien henkilöiden kanssa. Varhaiskasvattajilta vaaditaan pitkäjänteistä työtä ja laadukasta opetusta ja ohjausta. Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyssä on tärkeää, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia. Ennaltaehkäiseviä toimintatapoja miettiessämme meidän tulisi pyrkiä asettumaan myös lapsen asemaan. Monesti ihmiset ajattelevat asioita itseään tai yleistä normia mittapuuna käyttäen, jolloin voi olla haastavaa ymmärtää, että lasta voi esimerkiksi häiritä äänet, joita kasvattaja ei itse edes huomaa. (Vuori-Metsämäki 2017; Viljamaa 2009, 32.)

Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää lukea lapsesta näkyviä ennusmerkkejä ja kyselyyn vastanneet työntekijät kokivatkin tärkeäksi aikuisen läsnäolon ja lapsen havainnoinnin. Ennen haastavan käyttäytymisen ilmentymistä lapsen puhetapa saattaa muuttua, hänen puheäänensä ja -rytmensä muuttuvat,

hän saattaa saada puheripulin tai päinvastoin mennä kokonaan puhumattomaksi tai hän voi alkaa haastaa riitaa tai kiroilemaan. Puheen lisäksi lapsen tunnetila muuttuu kireämmäksi, ahdistuneeksi tai ärtyneeksi. Tulevaa tilannetta voi ennakoida myös fyysisistä muutoksista, kuten levottomuudesta, motorisesta äänekkyydestä, oudoista asennoista tai tuijotuksesta. (Kerola & Sipilä 2017, 20.)

Haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyssä on tärkeää muistaa, että lapset ovat eri kehitysvaiheissa ja jokainen lapsi on erilainen. Lasta ei pysty sovittamaan muottiin, johon hän ei sovi ja lapset saavat kehittyä yksilöllisesti omaa tahtiaan. Ohjaamisesta suurin osa tapahtuu puheella, vaikka puheohjaus on monille lapsille haastavaa. Ohjauksen tulee olla selkeää sitä ja lisäämällä puheen rinnalle visuaalisuutta, helpotetaan lasta ymmärtämään saamaansa ohjausta. Visuaalisuus voi tarkoittaa esimerkiksi kuvia, konkreettisia tavaroita, tukiviittomia, piirtämistä puheen tukena tai kuvitettua ohjetta. Ohjaustilanteissa kontaktin ottaminen lapseen ja lapsen tasolla tapahtuva kommunikointi helpottaa lasta kuuntelemaan. Asiat tarjoillaan lapselle yksi asia kerrallaan, jolloin hänelle jää aikaa miettiä ja tehdä asia. Normaaleissa ohjaustilanteissa on usein paljon häiriötä, eikä toistoja tule riittävästi. Ohjaustuokioitakin voi rakentaa eri tavalla purkamalla yhteinen tuokio osiin, esimerkiksi yksilö-, pari- tai pienryhmätoimintaan hyödyntäen ryhmän tiloja. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 90-91.)

Haastavia kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyn kannalta on olennaista miettiä työyhteisössä yhteisten toimintatapojen muutosta. On syytä miettiä, yritetäänkö lapsia istuttaa samaan muottiin vai voisiko keskittymisen ja tarkkaavuuden pulmien kanssa kamppaileva lapsi näpertää istuessaan sinitarraa tai voisiko hän istua itselleen luonnollisemmalla tuntuvassa asennossa, vaikka jalkojensa päällä. Jos lapsella on toistuvasti ulkoilussa haasteita, ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää miettiä keinoja tilanteen helpottamiseen; lyhennetäänkö ulkona oloaikaa, lisätäänkö ohjausta tai aikuisten ohjaamaa toimintaa tai tehdäänkö ulos kiinnostava toimintarata. Kaiken toiminnan voi aloittaa rauhoittumisella, jolloin ärsykkeet vähenevät ja lapsi rentoutuu. (Vuori-Metsämäki 2017.)

Lapsen vanhempien tai huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on keskeisessä roolissa haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyyn. Vanhemman tai huoltajan kanssa

on hyvä suunnitella, kehittää ja arvioida yhteisiä toimintatapoja haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Huoltajan kanssa tehtävässä yhteistyössä aidon vuoropuhelun ja kohtaamisen tärkeys korostuvat, sillä huoltajilla on tunteet mukana heidän lastansa koskevissa keskusteluissa. Mikäli yhteistyötilanne on haasteellinen, huoltajia tulisi tavata useammin kasvokkain. Lapselle voidaan nimittää omahoitaja, jolloin omahoitaja voi keskustella vanhempien kanssa lasta koskevasta tuen tarpeesta. (Vuori-Metsämäki 2017; Heinämäki 2000, 102; Pihlaja & Viitala 2005, 93.)

4.3.1 Perustarpeet kuntoon

Ennaltaehkäisyyn kannalta on olennaista huolehtia siitä, että lapsella on perustarpeet kunnossa. Ruokailu on yksi haastavimmista tilanteista, sillä siinä tarvitaan monia eri taitoja, kuten keskittymiskykyä, sosiaalisia taitoja ja hienomotoriikkaa. Lisäksi ruokailutilanteisiin kohdistuu useita erilaisia vaatimuksia, kuten oman vuoron odottaminen, hiljaisuus, jalat alhaalla istuminen ja ruokailuun keskittyminen. Samaan aikaan ympärillä on paljon häiriötä, kun aikuiset ja lapset puhuvat ja liikkuvat, lapsella on kova nälkä tai häntä jännittää mitä lautaselta löytyy. Haastavia kasvatustilanteita ruokailutilanteissa ennaltaehkäistäkseen onkin hyvä huomioida edellä mainittuja asioita. Näläntunne on huono ystävä, jonka vuoksi vatsaan olisi suotavaa saada jotain täytettä heti ruokailuhetken alussa. Ruokailutilanteessa on monia opeteltavia asioita, joten aluksi on mietittävä mihin lapsen voimavarat riittävät; keskitytäänkö ruokailussa ruokailuun, sosiaaliseen toimintaan vai hienomotoriikan harjoitteluun. Liikkeelle lähtö tapahtuu hitaasti, vaikeita asioita lisätään yksi kerrallaan ja opetteleminen vaatii pitkällä aikavälillä useita toistoja. (Vuori-Metsämäki 2017.)

Vessa-asioiden kuntoon laittamisessa on olennaista, että lapsen olotila on hyvä, jotta hänen on helpompi tunnistaa kehonsa viestejä ja mennä vessaan. Joidenkin lasten on haastavaa keskittyä vessassa oloon ympärillä olevan häiriön johdosta tai aistit saattavat olla herkempiä kuin toisten, jolloin vessaan menoa hankaloittavat muun muassa vessan hajut ja pytyllä istuminen. Näihin tilanteisiin haetaan ratkaisua lapsen olon helpottamiseksi esimerkiksi rauhoittamalla vessatilannetta tai suihkaisemalla miellyttävää tuoksua hihansuuhun, jota lapsi voi haistella vessaan menessään vessan haju-

jen sijaan, jolloin lapsen stressi vähenee ja vessassa käyminen helpottuu. (Vuori-Metsämäki 2017.)

Myös lapsen nukkumistottumuksia on syytä tarkkailla, jotta lapsi saa riittävästi lepoa. Lapsen vuorokausirytmien tulee olla kunnossa ja hänen tulee saada riittävästi unta. Päiväkodin lepohetkestä tulee tehdä lapsen kannalta positiivinen kokemus, jossa jokainen lapsi pystyy rentoutumaan ja keräämään voimia jaksakseen loppupäivän päiväkodissa. Kaikki lapset eivät rentoudu vaakatasossa hiljaa olemalla, sillä jokaisella ihmisellä on oma tapansa rentoutua ja levätä, jonka takia tulisi etsiä yksilöllisesti lasta rentouttavia tapoja. Kun lapsella on perusasiat kunnossa ja hänellä on hyvä olla, asiat sujuvat paremmin ja haastavat kasvatustilanteet vähenevät. (Vuori-Metsämäki 2017.)

4.3.2 Stressin lievitys

Jokaisella lapsella on omanlaisensa stressinsietokyky. Jos se tulee täyteen, niin siitä seuraa haastavaa käytöstä. Varhaiskasvattajien tulisikin lähteä miettimään mistä lapselle kerääntyy stressiä ja miten stressin kertymistä voidaan ennaltaehkäistä. Päivän aikana vastaan tulevien erilaisten tilanteiden havainnointi on tärkeää, sillä sen kautta saadaan selkeytettyä lapsen tilannetta, lisättyä ymmärrystä lasta kohtaan ja löydettyä paremmin ratkaisukeinoja jatkoa ajatellen. Havainnoinnilla, yhteistyöllä ja mahdollisilla asiantuntijalausunnoilla saadaan selvitettyä mitkä asiat ovat lapselle oikeasti vaikeita ja lasta saadaan ohjattua sellaiseen tekemiseen, jonka tiedetään lievittävän hänen stressiään. Tietoinen stressin lievitys on hyvä sisällyttää säännölliseksi osaksi arkea. Lapsen stressiä voi lievittää harjoittelemalla rentoutumista ja tunnetaitoja sekä liikunnalla, yksin olemisella ”yksin olon tankkauspisteellä” ja ärsykkeiden huomattavalla vähentämisellä, hienomotorisella toiminnalla, kuten höyhenellä piirtelyllä tai stimuloimalla lapsen aistiärsykeitä, kuten kehon tuntoaisti, kuuntelua ja katselua. Stressin lievitys sopii moniin erilaisiin tilanteisiin, kuten aamutuokiolle. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 32.)

4.3.3 Strukturointi toiminnanohjauksen apuvälineenä

Toiminnanohjauksen apuvälineenä toimiva strukturointi on olennainen osa haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyä, sillä sen kautta lapselle selviää mitä, missä ja milloin asioita tapahtuu. Strukturointi selventää lapselle päivän rakennetta ja sitä kuka tekee, mitä tehdään ja milloin tehdään. Sen tulee olla visuaalista, jotta lapsi hahmottaa paremmin mitä seuraavaksi tapahtuu ja lapsi pystyy ennakoimaan ja valmistautumaan tuleviin tilanteisiin. Strukturointia voi käyttää päiväohjelman lisäksi myös toimintatuokioiden kulussa, jolloin lapsi tietää etukäteen mitä tuokiolla tapahtuu. Strukturointi voi olla mukana kaikissa arjen askareissa ikään kuin reseptinä; myös yksittäinen askartelu voidaan strukturoinnilla jaotella pieniin osiin, jolloin lapsi tietää mitä hänen tulee seuraavaksi tehdä. Strukturoinnilla tuetaan lapsen omatoimisuutta ja itsenäisyyttä ja se mahdollistaa onnistumisen kokemuksen saavuttamista. Myös käyttäytymisen säätely on helpompaa, kun lapsi tietää mitä päivän aikana on tapahtumassa. (Vuori-Metsämäki 2017; Kerola & Sipilä 2017, 80-83; Kanninen & Sigfrids 2012, 175.)

4.4 Haastavien kasvatustilanteiden kohtaaminen

Haastavien kasvatustilanteiden kohtaamisessa varhaiskasvattaja tarvitsee hyviä vuorovaikutustaitoja, sillä niissä on usein mukana paljon negatiivisiakin tunteita ja ajatuksia. Tilanteen kohtaamisessa varhaiskasvattajalla on oltava kykyä tunnistaa lapsen tunteita ja ymmärtää niitä tilanteita, asioita ja tunnetiloja, joilla on lapselle merkitystä. Haastavassakin kasvatustilanteessa lapsi tarvitsee varhaiskasvattajalta kykyä arvostaa lasta. Jokainen varhaiskasvattajan kokema haastava kasvatustilanne on omanlaisensa ja siihen vaikuttaa monet eri asiat, kuten ryhmäkoot ja kasvattajan omat tunteukset. Haastavan kasvatustilanteen kohtaamisessa varhaiskasvattajan on pysähtyttävä ja otettava aikaa tilanteen selvittämiseksi. Lapsen kuunteleminen on suuressa roolissa ja hänen tunteidensa ja kokemustensa tavoittaminen ja tulkitseminen on tärkeää. Kun tilannetta selvitetään lapsen tai lasten kanssa, on tärkeää, että lapsi saa itse kertoa miten hän on tilanteen kokenut ja mistä tilanne hänen mielestään on syntynyt. On tärkeää ymmärtää, että lapsi ei käyttäydy tahallaan hankalasti tilanteissa, jonka johdosta lapsen voimakkaisiin tunnepurkauksiin vastataan lämpimän vuorovaikutuk-

sen keinoin. Saadakseen uusia käytösmalleja ja selviytymiskeinoja, lapsi tarvitsee haastavassakin kasvatustilanteessa positiivisuutta ja hyväksyntää. (Ahonen 2017a, 71-81; Kerola & Sipilä 2017, 29, 33, 40.)

Toimintatavat valitaan jokaisen tilanteet vaatimusten mukaisesti. Yhtenäistä haastavissa kasvatustilanteissa on, että haastavaan kasvatustilanteeseen johtava toiminta tulee saada pysäytettyä. Toisinaan on aiheellista siirtyä lapsen tai lasten kanssa rauhallisempaan ympäristöön käsittelemään asiaa. Joskus taas on lapsen itsensä tai ympärillä olevien lasten ja aikuisten turvallisuuden vuoksi välttämätöntä keskeyttää tilanne ottamalla lapsi syliin ja suorittamalla turvallinen kiinnipito. Tilanteiden nopea purku vähentää negatiivisten tunteiden jäämistä päälle. Haastavien kasvatustilanteiden kohtaamisessa on tärkeää, että tilanteen purun jälkeen tilanteen kaikki osapuolet saavuttavat tasapainon ja pystyvät jatkamaan yhteiseloä. Tilanteissa on tärkeää selvittää mikä tilanteen on aiheuttanut; mikä on toiminut laukaisevana tekijänä. On myös syytä ottaa selvää siitä mitä tunteita lapsi kokee ennen tilannetta, sen aikana ja sen jälkeen ja mitä hän ajattelee. Varhaiskasvattajan on jatkettava tilanteen seurantaä myös tilanteen ollessa ohi. (Kerola & Sipilä 2017, 29, 34-35; Kanninen & Sigfrids 2012, 161.)

4.4.1 Tilanteen purkaminen

Haastavat kasvatustilanteet on päästävä purkamaan oman tiimin kanssa tai työnohjauksessa, sillä ne ovat psyykkisesti ja fyysisesti vaativia ja niiden seurauksena varhaiskasvattajalle saattaa tulla jälkireaktioita tai negatiivisia tuntemuksia. Tilanteita käsiteltäessä on muistettava, ettei syyllistetä, syyllistytä tai jäädä vellomaan tilanteisiin, vaan tilanteet käsitellään sovitulla tavalla. Usein arkipäiväisissä tilanteissa hyvänä keinona pidetään tilanteen nopeaa purkua, joka tapahtuu työn yhteydessä. Haastavat tilanteet voidaan purkaa myös tiimipalavereissa. Purun aikana käydään läpi mitä tapahtui ennen tilannetta, mitä tapahtui tilanteessa ja mitä tapahtui sen jälkeen. Lisäksi keskustellaan tilanteen herättämistä tunteista ja ajatuksista sekä arvioidaan, tarvitaanko tiimin ulkopuolisia tukitoimia, kuten työterveyshuoltoa. (Kerola & Sipilä 2017, 29, 33-36.)

Tiimipalaverissa on hyvä keskustella oman tiimin kanssa avoimesti siitä, miten haastavasti käyttäytyvä lapsi nähdään työyhteisössä; luoko käytös jollekin työntekijälle negatiivisia tunteita oman ammattitaidon riittämättömyyden suhteen, miten työyhteisön resurssit riittävät haastavan kasvatustilanteen kohtaamiseen ja millaisia yhteisiä toimintatapoja tilanteiden kohtaamiselle luodaan lapsen ja kasvattajan hyvinvoinnin ja turvallisuuden saavuttamiseksi. Tiimipalaverissa on syytä miettiä myös työyhteisön jäsenten jaksamista ja voimavaroja, sillä niiden riittäminen ei ole itsensä selvyys ja sekä fyysisesti että psyykkisesti kuormittavat tilanteet saattavat uuvuttaa työntekijää. Tarvittaessa tiimipalaveriin on hyvä ottaa mukaan myös ulkopuolisia tahoja, kuten esimies, jos tiimin jäsenten jaksaminen aiheuttaa huolta tai tilanteen purku tuottaa haasteita. (Heinämäki 2000, 112-113.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sitä, millaiset tilanteet päiväkodin henkilökunta kokee haastaviksi kasvatustilanteiksi, millaisia keinoja heillä on haastavien kasvatustilanteiden ratkaisuun sekä sitä, millaista tukea ja lisäkoulutusta henkilökunta kaipaa työnantajaltaan haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Lisäksi selvitettiin sitä, millaista tukea henkilökunta saa oman tiiminsä sisällä muilta tiimin jäseniltä.

5.1 Kvantitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyössäni käytetään kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Määrällisessä tutkimuksessa tutkittavia asioita tulkitaan pääasiassa numeroiden ja tilastojen kautta. Aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon ja tulokset esitetään numeroina, kuten prosenttilukuina. Määrällisessä tutkimuksessa tulkitaan asioiden suhteita. Siinä tutkija on puolueeton, eikä hän vaikuta tutkimustulokseen. (Jyväskylän yliopiston [www-sivut](http://www.sivut) 2015; Vilka 2007, 13-16.)

Määrällisessä tutkimuksessa voidaan käyttää sekä strukturoituja, että strukturoimattomia kysymyksiä. Strukturoidut kysymykset esitetään kaikille samalla tavalla ja kysymyksessä on samat vastausvaihtoehdot. Vastausvaihtoehtojen tulee olla toisensa poissulkevia, jotta vastaajalle ei jää tulkinnanvaraa. Tutkittaville asioille määritetään kirjain tai numero, jota kutsutaan arvoksi. Strukturoimattomia eli avoimia kysymyksiä kannattaa käyttää harkiten, sillä niiden analysointi on haastavaa. Niillä voidaan kuitenkin muun muassa selvittää vastaajan kokemuksia kyselylomakkeessa esitettyihin strukturoituihin kysymyksiin. (Jyväskylän yliopiston www-sivut 2015; Vilka 2007, 13-16.)

5.2 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuskysymykset

Tutkimusmenetelmän valintaa tehdessä on mietittävä, miten tutkimusmenetelmällä saadaan tuotettua riittävästi laadukasta tietoa tutkimusta varten. Kyselyssä kysymykset ovat vakioituja, jolloin jokaiselle kysymykseen vastaavalle esitetään samat kysymykset ja vastausvaihtoehdot samassa järjestyksessä. Kyselyä voidaan käyttää muun muassa silloin, kun halutaan selvittää kyselyyn vastaavan henkilön kokemuksia ja mielipiteitä. (Vilka 2007, 27-28.)

Tutkimuskysymykset ovat tärkeässä roolissa tutkimuksen onnistumisessa, sillä oikeita tutkimuskysymyksiä käyttämällä saadaan ratkaistua tutkimusongelma. Laadukkaan tutkimusaineiston saamisen vuoksi hyvin rakennetut tutkimuskysymykset ovat keskeisessä osassa tutkimusta. (Kananen 2011, 26-27.)

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta (Liite 1), sillä useiden haastattelujen toteuttaminen olisi ollut ajallisesti haastavaa. Mikäli haastattelu olisi toteutettu rajaamalla vastaajien määrää, tulokset eivät olisi vastanneet koko työyhteisön kokemuksia, vaan vain pienen joukon kokemuksia. Tämän takia kyselylomake antaa todenperäisemmän kuvan henkilökunnan kokemuksista.

Kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja, että strukturoimattomia kysymyksiä. Strukturoiduilla kysymyksillä on selvitetty vastaajien perustietoja, fyysisen ja psyykkisen väkivallan esiintymistä, apuvälineiden kuten painopeiton, nystyrätyynyn tai -

pallon käyttöä ja niiden määrällistä riittävyyttä, työnantajan tarjoaman tuen ja koulutuksen riittävyyttä sekä tiimin toimintaa. Strukturoimattomilla kysymyksillä oli tarkoitus saada vastaajalta tarkentava vastaus siihen, miten vastaaja on päättänyt strukturoidun kysymyksen vastauksen sekä selvittää muun muassa vastaajien kokemia haastavia kasvatustilanteita.

5.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineisto kerättiin Eurajoen kunnassa sijaitsevan varhaiskasvatusyksikön henkilökunnalta. Tutkimuksen osallistujille jaettiin kyselyt viikoittaisessa päiväkodin omassa infotilaisuudessa huhtikuussa 2019. Kohderyhmälle annettiin seitsemän päivää aikaa vastata kyselyyn. Mahdollisia kyselyn vastaajia oli 27 henkilöä, joista 23 henkilöä vastasi kyselyyn. Tutkimuksen vastausprosentti oli 85 % ja tutkimusaineistoa kertyi 138 sivua. Vastanneista 7 (30 %) kertoi työskentelevänsä esiopetusryhmässä ja 16 (70 %) varhaiskasvatusryhmässä.

5.4 Tutkimusaineiston käsittely

Tutkimusaineiston käsittely alkaa sillä, että tutkija tarkistaa vastaajilta palautuneet lomakkeet arvioiden vastausten laatua, tarkistamalla vastausten tiedot sekä tarpeen tullen poistamalla asiattomasti täytetyt vastaukset. Tämän jälkeen tutkija käy jokaisen kysymyksen läpi arvioiden niiden mahdollisia puutteita tai virheitä. Mikäli vastauksissa on puutteellisia tai virheellisiä vastauksia, ne poistetaan. Aineiston tarkistuksessa arvioidaan myös tutkimuksen katoa, jolla tarkoitetaan puuttuvia tietoja, kuten vastaamatta jääneitä lomakkeita. Aineiston tarkistuksen yhteydessä kyselyt on syytä numeroida, jotta niiden käsittely helpottuu ja tutkija pystyy tarvittaessa tarkastelemaan yksittäisen kyselylomakkeen vastaustietoja. Kyselyn vastauksista voidaan muun muassa muodostaa taulukko, johon sijoitetaan strukturoitujen vastausten tulokset. Tietojen tallennusta koskevat virheet vaikuttavat tutkimustuloksen luotettavuuteen, sillä mittausvirheet vääristävät tuloksia. Tämän takia tutkijan tulee aineiston analysoinnin jälkeen tarkistaa, että analyysin tiedot ja arvot vastaavat kyselylomakkeissa esitettyjä asioita. (Vilka 2007, 106-117.)

Kyselylomakkeiden tuottaman tutkimusaineiston käsittely aloitettiin tarkistamalla jokainen kyselylomake huolellisesti mahdollisten virheiden varalta. Samalla jokainen kyselylomake numeroitiin tutkimusaineiston analysoinnin helpottamiseksi ja laskettiin vastausprosentti. Tämän jälkeen vastaukset luettiin huolellisesti läpi. Strukturoitujen kysymysten vastaukset merkittiin eri väreillä niin, että yksi väri edusti aina yhtä vastausvaihtoehtoa. Tällöin vastausten tarkastelu helpottui. Strukturoitujen kysymysten vastaukset kirjattiin Excel-taulukkoon, jonka avulla laskettiin kysymysten vastausprosentit ja tehtiin vastausmäärien hahmottamisen helpottamiseksi kaaviot. Avointen kysymysten vastaukset kirjattiin Word-dokumenttiin kysymysten alle listaksi, jonka jälkeen vastaukset käytiin läpi ja samantyyppiset vastaukset merkittiin samalla värillä niin, että yksi väri edusti samankaltaista vastausta. Tämän jälkeen kyselyn vastaukset tuotettiin tutkijan omaksi tekstiksi.

6 TUTKIMUSTULOKSET

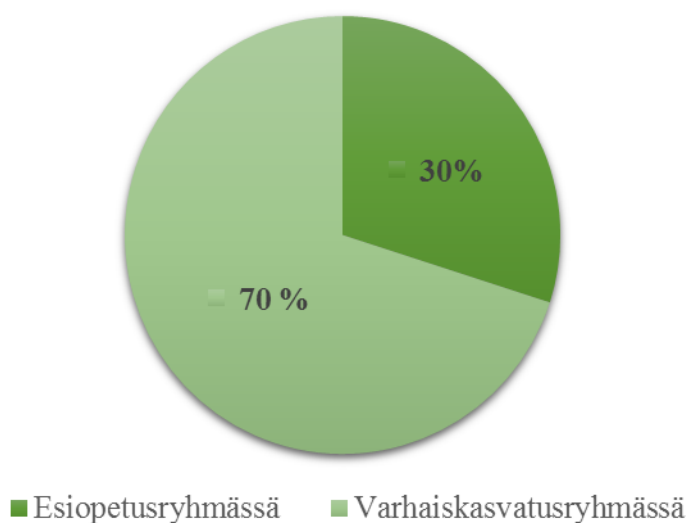
Kyselylomake jaettiin 27:lle yksikön työntekijälle. Vastauksia tuli 23 kappaletta eli kyselyn vastausprosentti oli 85,2 %.

6.1 Taustatiedot

Kyselyyn vastanneista 7 (30 %) kertoi työskentelevänsä esiopetusryhmässä ja 16 (70%) kertoi työskentelevänsä varhaiskasvatusryhmässä.

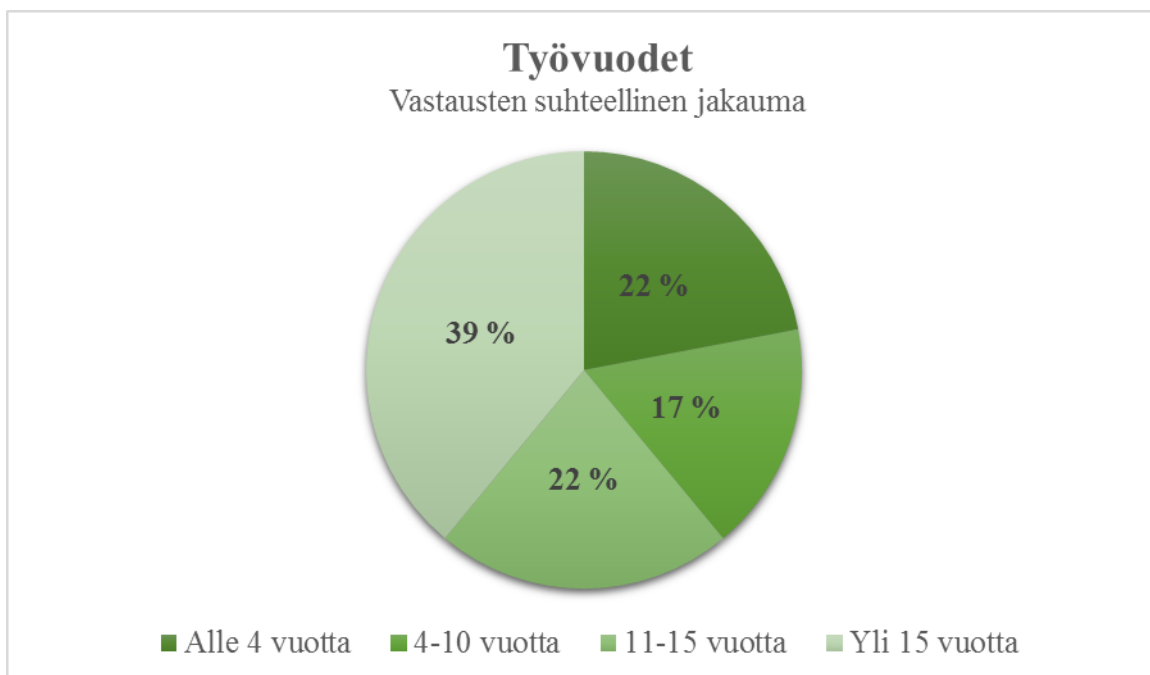
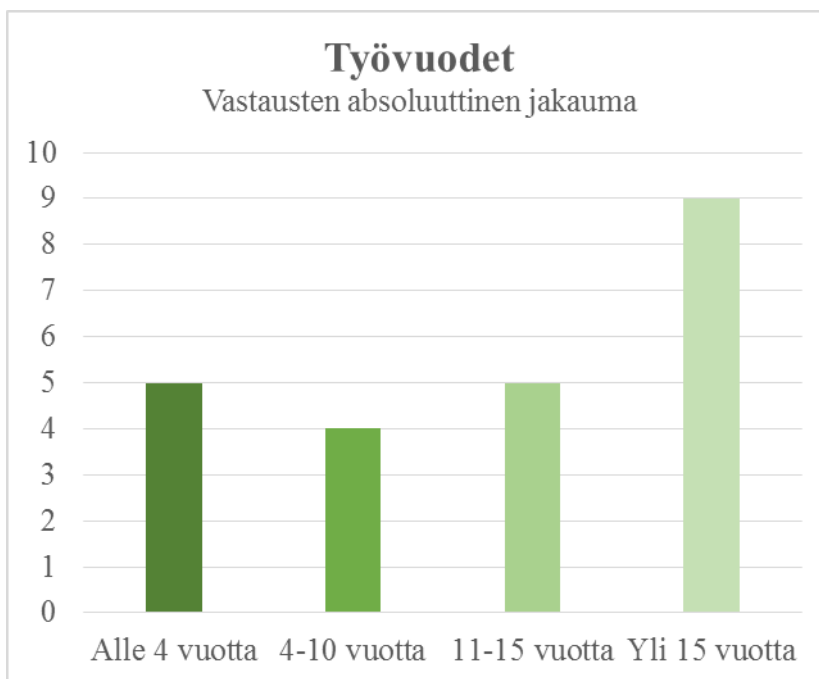

Työskentelen päiväkodissa
Vastausten suhteellinen jakauma

Kuvio 1. Vastaajien esiopetus- ja varhaiskasvatusryhmien jakauma.

Vastanneista 5 (22%) kertoi työskennelleensä alle kouluikäisten lasten parissa alle neljä vuotta. Neljä (17 %) vastaajaa on työskennellyt alle kouluikäisten lasten kanssa 4-10 vuotta. Viidellä (22 %) vastaajalla oli 11-15 vuotta työkokemusta alle kouluikäisten parista ja yhdeksällä (39 %) työura alalla oli kestänyt jo yli 15 vuotta.

Kuvio 2. Työkokemus alle kouluikäisten lasten parissa.

6.2 Haastavat kasvatustilanteet

Vastaajat saivat kuvata vapaamuotoisesti tilanteita, jotka he kokivat haastaviksi kasvatustilanteiksi. Kyselyyn vastanneet työntekijät kokivat haastaviksi kasvatustilanteiksi muun muassa lapsen käyttämän fyysisen ja psyykkisen väkivallan, häiriköin-

nin, uhmakkuuden ja sääntöjen noudattamatta jättämisen sekä puutteelliset tunnetaidot.

6.2.1 Väkivalta

Vastaajien kokemukset haastavista kasvatustilanteista olivat moninaisia. Vastaajista 10 (43,5 %) kertoi kokevansa lapsen aiheuttaman fyysisen väkivallan haastavaksi kasvatustilanteeksi.

”Lapsi vahingoittaa itseään tai muita”

”Aikuisen pureminen ja lyöminen, kun puuttuu ei toivottuun toimintaan tai käy esim. hakemassa takaisin pukemaan, kun lapsi on siitä karannut.”

”Aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi, johon vaikea saada ”yhteyttä”.”

”Aikuiseen kohdistuvat lyönnit, puremiset jne. Toiseen lapseen kohdistuvat lyönnit, puremiset jne.”

Viisi (21,7%) vastaajaa kuvasi lapsen taholta tulevan psyykkisen väkivallan aiheuttavan heidän kokemuksensa mukaan haastavia kasvatustilanteita. Psyykkisen väkivallan muotoina nousi esiin kiroilu, huutelu ja haistattelu.

6.2.2 Ohjattu toiminta ja siirtymätilanteet

Vastaajista kuusi (26%) kertoi, että lapsen häiritseminen ohjatussa toiminnassa on haastava kasvatustilanne. Lapsen tai lasten kerrottiin häiritsevän toimintaa metelöimällä, villitsemällä muita lapsia omalla käytöksellään, häiritsemällä muiden lasten keskittymistä tai käyttäytymällä levottomasti. Myös keskittymiskyvyn puute koettiin haastavaksi kasvatustilanteeksi.

Neljä (17,4 %) vastaajaa koki siirtymätilanteet haastaviksi. Osa vastaajista oli perustellut sitä sillä, että tilanteissa on ajoittain kaaosta, aikuisia on liian vähän tai lapsi osoittaa uhmakkuutta esimerkiksi kieltäytymällä pukeutumasta.

6.2.3 Tunteet

Neljä (17,4 %) vastaajaa kertoi kokevansa aran tai vetäytyvän lapsen kohtaamisen haastavaksi kasvatustilanteeksi. Yksi vastaajista kuvasi arkaa lasta sillä, ettei lapsi halua tai uskalla tulla mukaan toimintaan. Lisäksi haastavia kasvatustilanteita kuvattiin seuraavalla tavalla:

”Lapsen tunteiden tasaaminen”

”Kun pieni lapsi ei osaa pukea esim. harmistumistaan sanoiksi.”

”Lapsi jää tilanteeseen jumiin, eikä pääse yli.”

”Impulsiivinen lapsi”

”Itku-potku-raivarit”

6.2.4 Uhmaaminen ja sääntöjen noudattamatta jättäminen

Vastaajista 14 (60,9 %) koki haastavaksi kasvatustilanteeksi tilanteen, jossa lapsi joko uhmaa aikuista tai kieltäytyy noudattamasta ohjeita tai sääntöjä. Heistä neljä (17,4 %) kertoi uhmaavan lapsen käytöksen johtavan haastaviin kasvatustilanteisiin ja seitsemän (30,4 %) kuvasi haastavia kasvatustilanteita sääntöjen noudattamatta jättämisellä tai välttelynä. Vastaajien kuvaamia tilanteista:

”Lapsi kieltäytyy toimimasta ohjeiden mukaan, esim. ulos lähtiessä (ei suostu pukemaan)”

”Lapsi ei ”mahda/halua noudattaa” yhteisiä pelisääntöjä -> arki takuaa”

”Lapseen ei saa kontaktia (esim. huutaa ja juoksee karkuun).”

”Ohjeita välttelevä lapsi”

”Karkaileva lapsi”

6.2.5 Muita kokemuksia haastavista kasvatustilanteista

Haastavat kasvatustilanteet voivat näyttäytyä moninaisina ja jokaisella vastaajalla on oma kokemuksensa siitä, minkälainen on haastava kasvatustilanne. Tämän takia kaikkia tilanteita ei voida teemoittaa edellä mainittujen aiheiden alle. Vastaajat kuvaivat tällaisia tilanteita seuraavalla tavalla:

”Lapsi häiritsee muiden lasten leikkiä/tekemistä esim. melu, levottomuus, kiusaaminen”

”Haastavaa on kun yksikin lapsi tarvitsee hetkeksi aikuisen täyden huomion ja loput seitsemän jää ”ilman aikuista” keskenään.”

”Ruokailutilanteet isompien lasten kanssa”

”Yhteisen kielen puute”

”Talon ulkopuolella tapahtuva toiminta”

”Isompien lasten vaikeat välienselvittelyt”

”Liian isot lapsiryhmät”

”Kiinnipitotilanteet”

”Tilanteet, joissa koen omien keinojeni loppuvan”

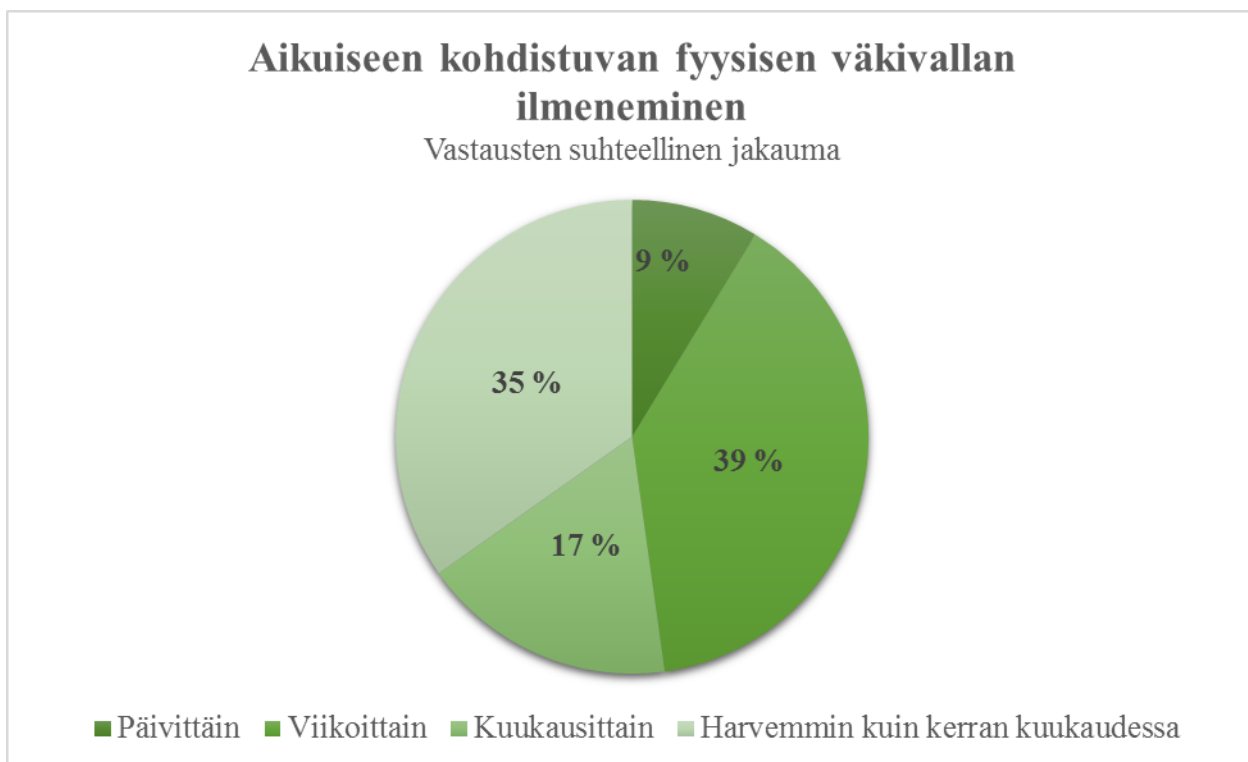
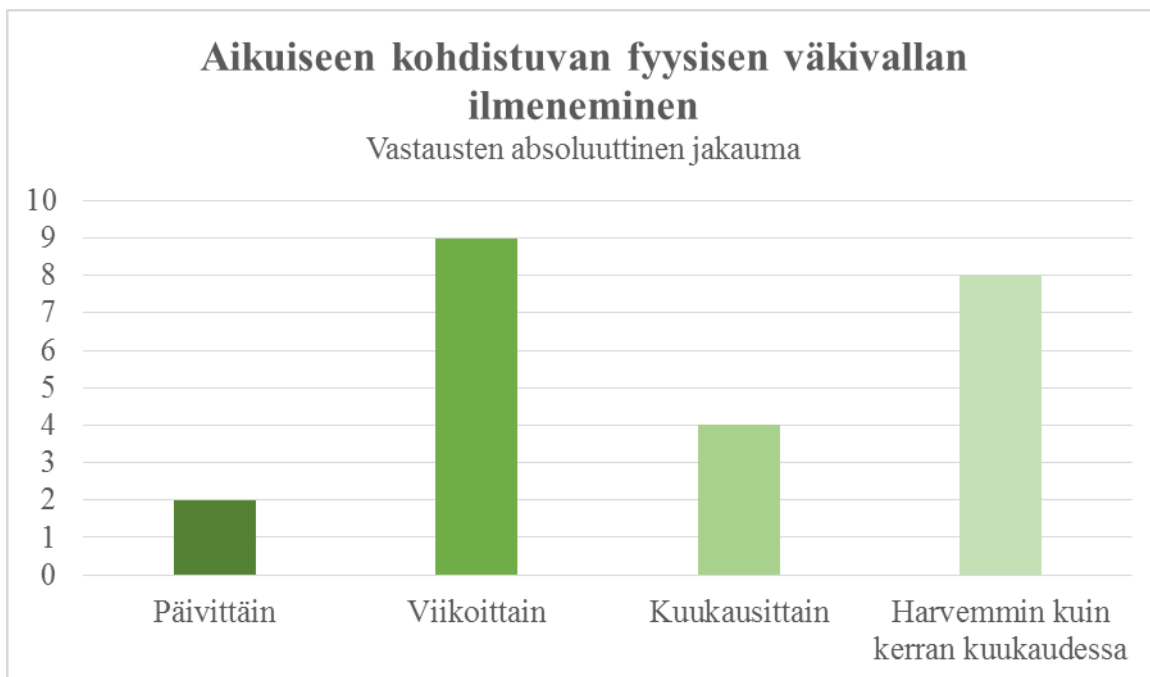
6.3 Haastavien kasvatustilanteiden ilmeneminen

Kyselyyn vastanneiden mukaan haastavat kasvatustilanteet näyttäytyvät niin psyykkisenä kuin fyysisenäkin väkivaltana. Psyykkinen väkivalta voi ilmetä nimittelynä, kiroiluna, huuteluna ja uhkailuna. Fyysinen väkivalta taas ilmenee lyömisenä, potkimisena, puremisena, tönimisenä, raapimisena ja tavaroiden heittelynä tai rikkomisena. Psyykkinen ja fyysinenkin väkivalta voi kohdistua sekä aikuisiin että lapsiin. Kyselyyn vastanneet työntekijät kertovat, että haastavat tilanteet voivat ilmetä arjessa myös karkailuna, yhteistyöstä kieltäytymisenä ja ohjeiden noudattamatta jättämisenä. Lapsen voi olla myös haastavaa keskittyä, jolloin hän saattaa alkaa huutamaan, riehumaan tai käyttäytymään levottomasti. Niin sanotut hiljaiset tilanteet saattavat ilmetä lapsen sulkeutumisella ja puhumattomuudella.

Kysymys 4. Kuinka usein kohtaat työssäsi aikuiseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa fyysistä väkivaltaa (esim. lyömistä, puremista, potkimista, nipistämistä)?

Aikuiseen kohdistuvan fyysisen väkivallan kokeminen vaihteli. Vastaaajista 11 (47,8 %) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain. Heistä kaksi (8,7 %) kohtasi sitä päivittäin ja yhdeksän (39,1 %) kohtasi sitä viikoittain. Kyselyyn vastanneista 12 (52,2 %) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Heistä neljä (17,4 %) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa kuukausittain ja kahdeksan (34,8 %) harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Esiopetusryhmässä työskentelevistä viisi seitsemästä (71,4%) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa ja kaksi seitsemästä (28,6 %) kertoi kohtaavansa sitä viikoittain. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevien osalta jakauma oli tasasisempi. Yhdeksän 16:sta (56,25 %) vahaiskasvatusryhmässä työskentelevästä vastaajasta kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain ja seitsemän 16:sta (43,75 %) kertoi kohtaavansa sitä kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

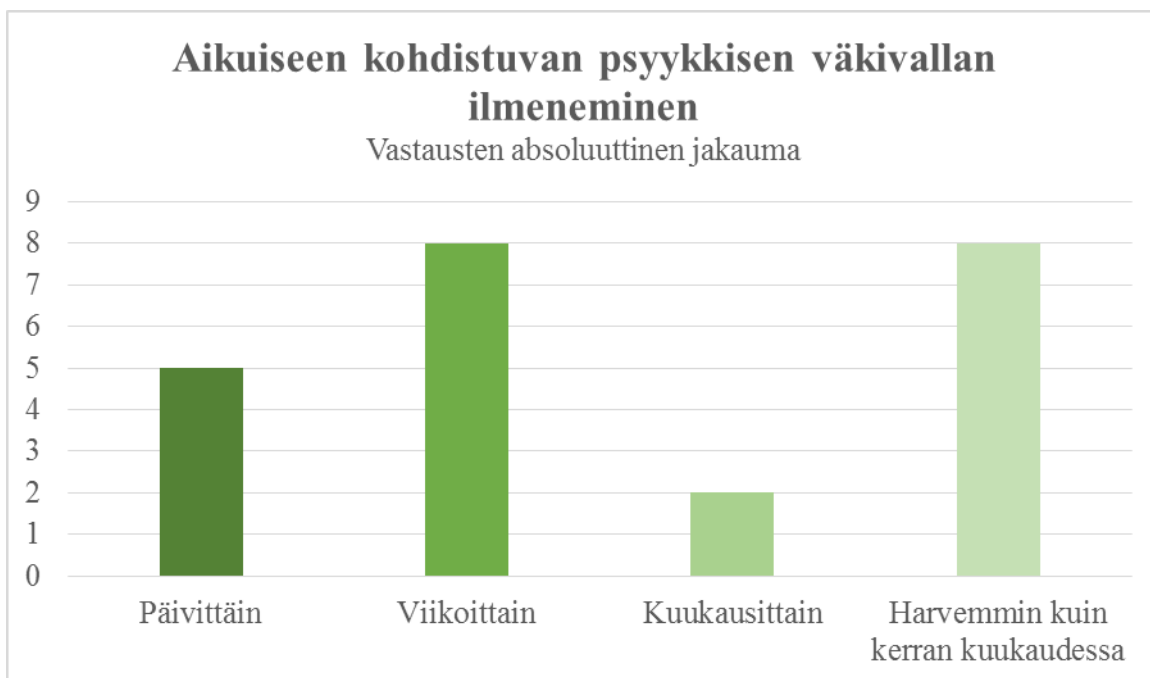
Kuvio 3. Aikuisen kohdistuvan fyysisen väkivallan ilmeneminen.

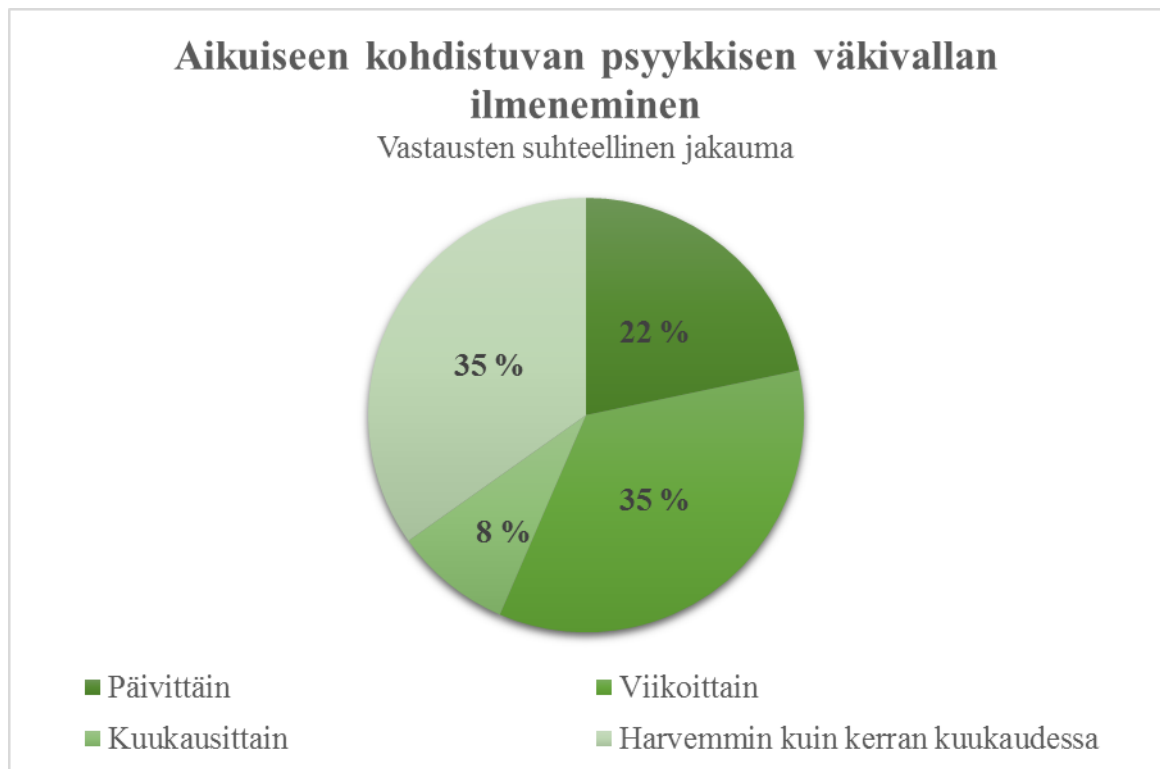
Kysymys 5. Kuinka usein kohtaat työssäsi aikuisen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa (esim. huutamista, nimittelyä)?

Vastanneista viisi (21,7 %) kertoi kohtaavansa aikuisen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa päivittäin ja kahdeksan (34,8 %) viikoittain. Vastan-

neista kaksi (8,7 %) kohtasi aikuiseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa kuukausittain ja kahdeksan (34,8 %) harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Esiopetusryhmässä työskentelevistä kaksi seitsemästä (28,6 %) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain ja viisi seitsemästä (71,4 %) kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä 11 16:sta (68,75 %) kohtasi aikuiseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain. Viisi 16:sta (31,25 %) kertoi kohtaavansa aikuiseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

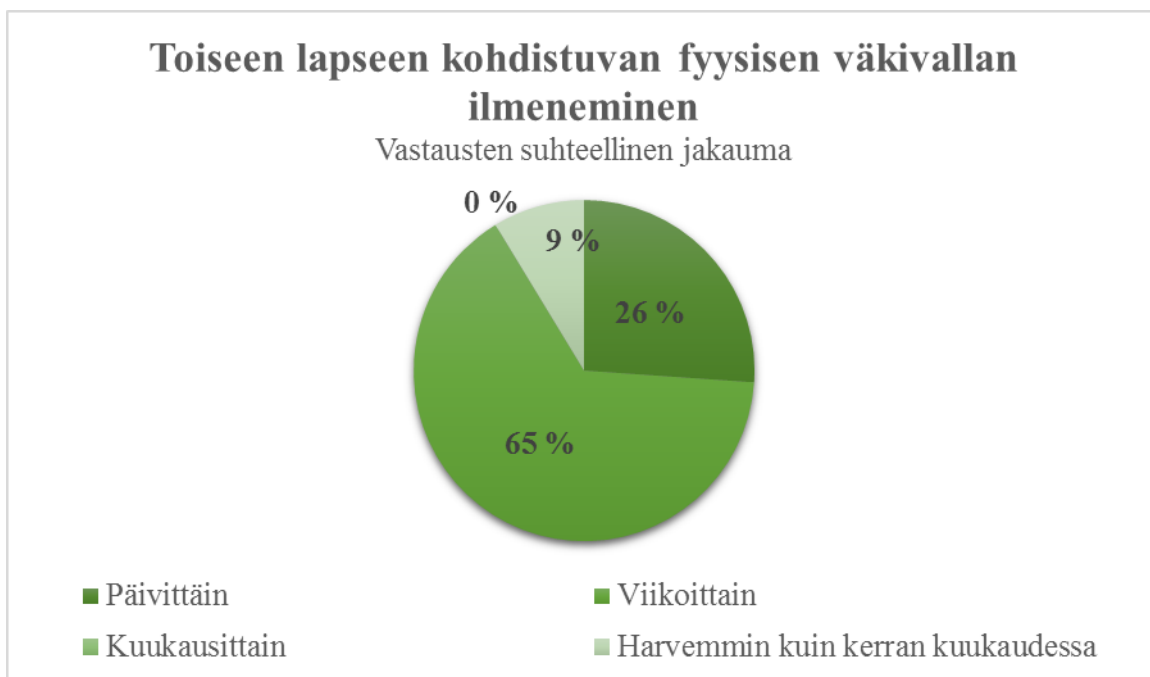
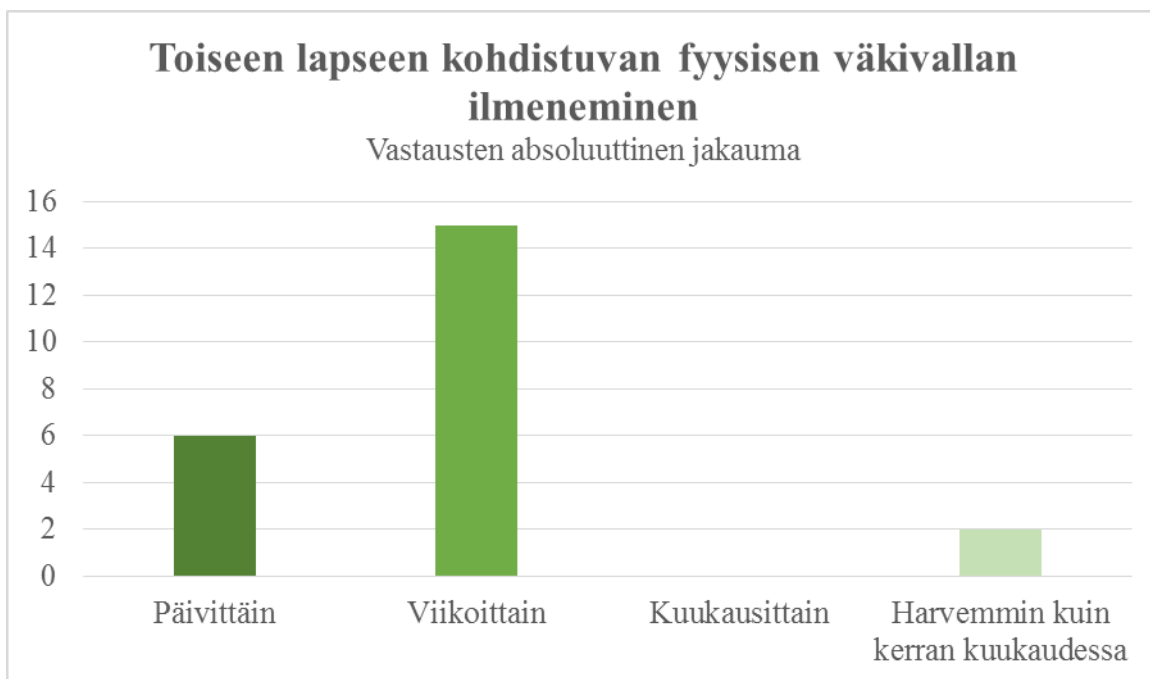

Kuvio 4. Aikuiseen kohdistuvan psyykkisen väkivallan ilmeneminen.

Kysymys 6. Kuinka usein kohtaat työssäsi toiseen lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa fyysistä väkivaltaa (esim. lyömistä, puremista, potkimista, nipistämistä)?

Lasten taholta tuleva toiseen lapseen kohdistuva fyysinen väkivalta on vastaajien mukaan melko yleistä. Vastaajista kuusi (26,1 %) kertoi kohtaavansa lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa fyysistä väkivaltaa päivittäin ja 15 (65,2 %) viikoittain. Vain kaksi (8,7 %) vastaajaa kertoi kohtaavansa lasten taholta tulevaa lapsiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Esiopetusryhmässä työskentelevistä viisi seitsemästä (71,4 %) kertoi kohtaavansa lasten aiheuttamaa toisiin lapsiin kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain ja kaksi seitsemästä (28,6 %) harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä 16 16:sta (100 %) vastaajasta kohtasi työssään päivittäin tai viikoittain lasten taholta tulevaa toiseen lapseen kohdistuvaa fyysistä väkivaltaa.

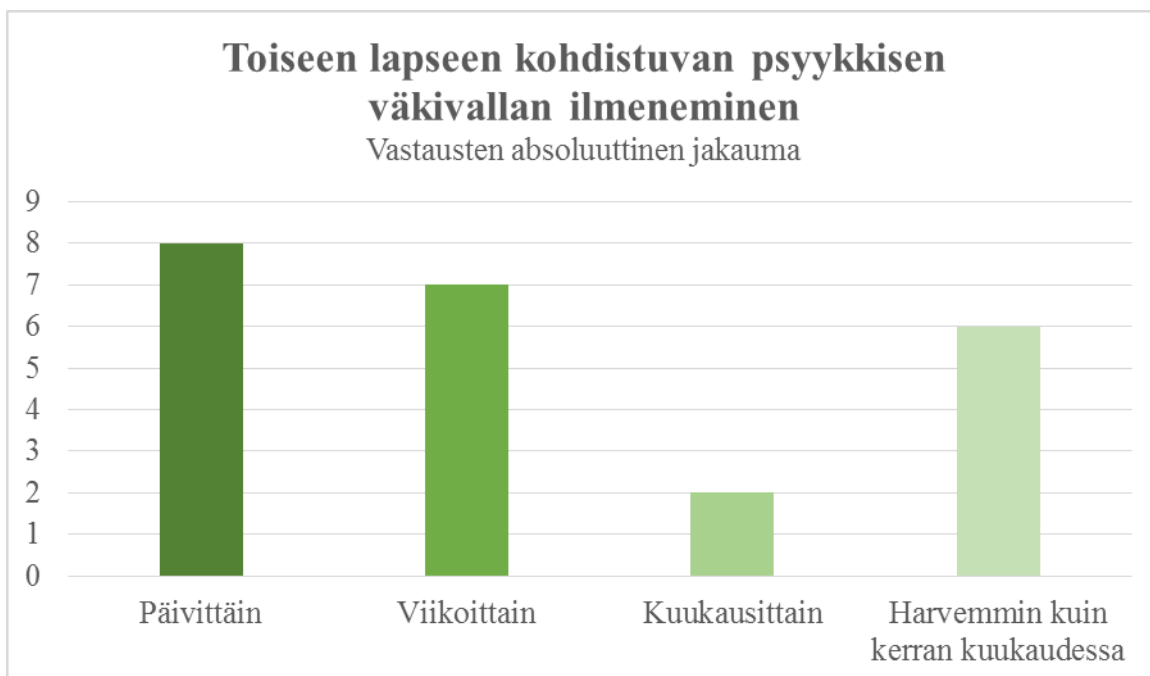
Kuvio 5. Toiseen lapseen kohdistuvan fyysisen väkivallan ilmeneminen.

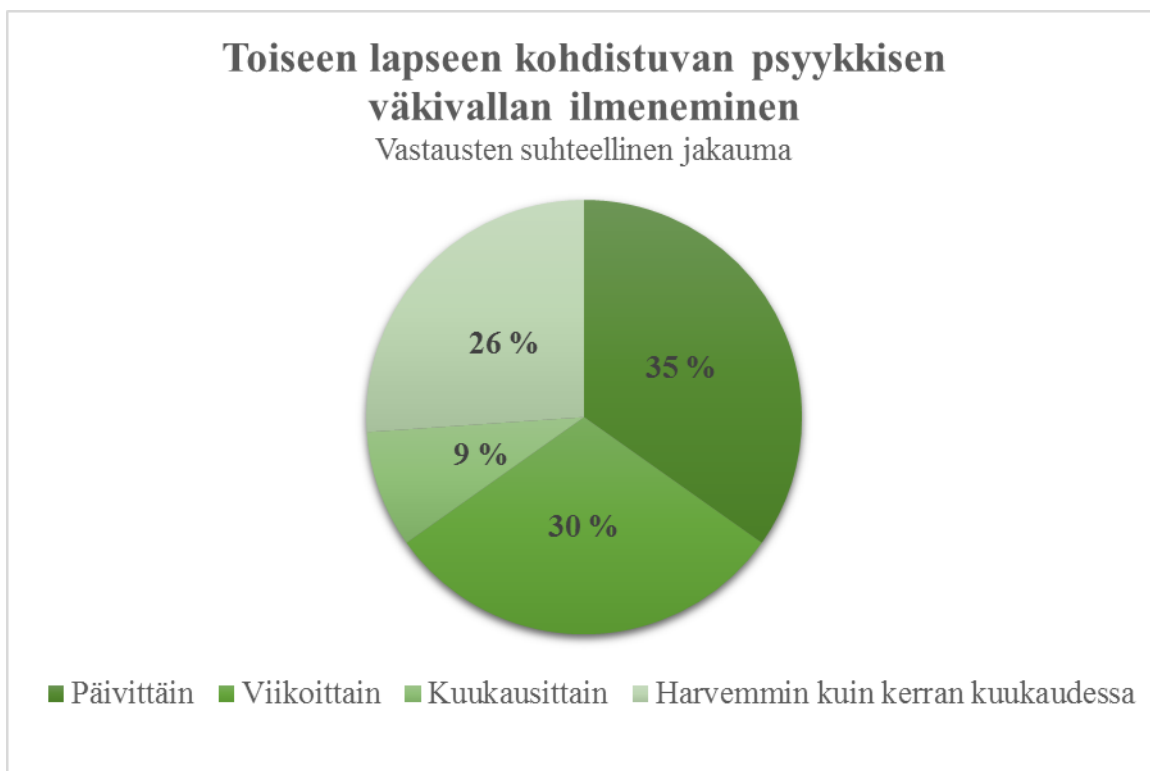
Kysymys 7. Kuinka usein kohtaat työssäsi toiseen lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa (esim. huutamista, nimittelyä)?

Kahdeksan (34,8 %) vastaajaa kertoi kohtaavansa päivittäin lasten taholta tulevaa toiseen lapseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa ja seitsemän (30,4 %) kertoi kohtaavansa sitä viikoittain. Vastaajista kaksi (8,7 %) kohtasi lapsen kohdistuvaa lasten

taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa kuukausittain ja kuusi (26,1 %) harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Esiopetusryhmässä työskentelevistä vastaajista neljä seitsemästä (57,2 %) kohtasi lasten taholta tulevaa toiseen lapseen kohdistuvaa psyykkistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain. Kolme seitsemästä (42,9 %) kertoi kohtaavansa sitä kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä vastaajista 11 16:sta (68,75 %) kertoi kohdanneensa toiseen lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa päivittäin tai viikoittain. Viisi 16:sta (31,25 %) kertoi kohdanneensa sitä kuukausittain tai harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Kuvio 6. Toiseen lapseen kohdistuvan psyykkisen väkivallan ilmeneminen.

Kysymys 8a. Miten haastavat kasvatustilanteet näkyvät arjessanne? Huomioi vastauksessasi sekä aikuisen ja lapsen, että kahden tai useamman lapsen välinen kanssakäyminen (esimerkiksi karkailuna, toisen lapsen lyömisenä, tavaroiden rikkomisena).

Haastavat kasvatustilanteet näkyvät kahdeksan (34,8 %) vastaajan mukaan heidän arjessaan psyykkisen väkivallan eri muotoina, kuten nimittelynä, kiroiluna, huuteluna ja uhkailuna. Osan vastaajien mukaan psyykkinen väkivalta kohdistuu sekä aikuisiin, että lapsiin.

”Lapsi huutaa kiro sanoja lepo hetkellä, ruokailutilanteissa, leikin ohessa ja siirtymätilanteissa”

Vastaajista 11 (47,8 %) kuvasi haastavien kasvatustilanteiden näyttäytyvän arjessa fyysisenä väkivaltana. Heidän mukaansa fyysinen väkivalta ilmenee lyömisenä, potkimisena, puremisena, tönimisenä, raapimisena ja toisen lapsen päälle käymisenä. Vastaajien mukaan fyysinen väkivalta voi kohdistua sekä aikuisiin, että lapsiin.

Viisi (21,7 %) vastaajaa kertoo haastavien kasvatustilanteiden ilmenevän heidän arjessaan tavaroiden heittelynä tai rikkomisena ja kaksi (8,7 %) kertoo sen näkyvän ikkunoiden hakkaamisena. Kolme (13 %) kertoo karkailun olevan yksi haastavien kasvatustilanteiden aiheuttaja. Karkailutilanteita on kuvattu seuraavasti:

”Lapsi lähtee juoksemaan karkuun käytävää pitkin”

”Karkailua (juoksua) tilasta toiseen”

Kahden (8,7 %) vastaajan mukaan haastavat kasvatustilanteet näyttäytyvät arjessa yhteistyöstä kieltäytymisenä ja ohjeiden noudattamatta jättämisenä. Vastaajista neljä (17,4 %) kertoo tilanteiden näyttäytyvän kiukutteluna tai uhmaehtauksina.

Haastavat kasvatustilanteet näyttäytyvät päiväkodin arjessa myös seuraavanlaisina:

”Lapsi sulkeutuu, ei halua tehdä mitään, ei suostu puhumaan”

”Riehumisena, kun pitäisi keskittyä”

”Osa lapsista ”extra-tarkassa” tarkkailussa ongelmatilanteiden varalta (kaverisuhteet, kiusaaminen, lyöminen...)”

”Leikistä pois jättämistä”

”Tottelemattomuus”

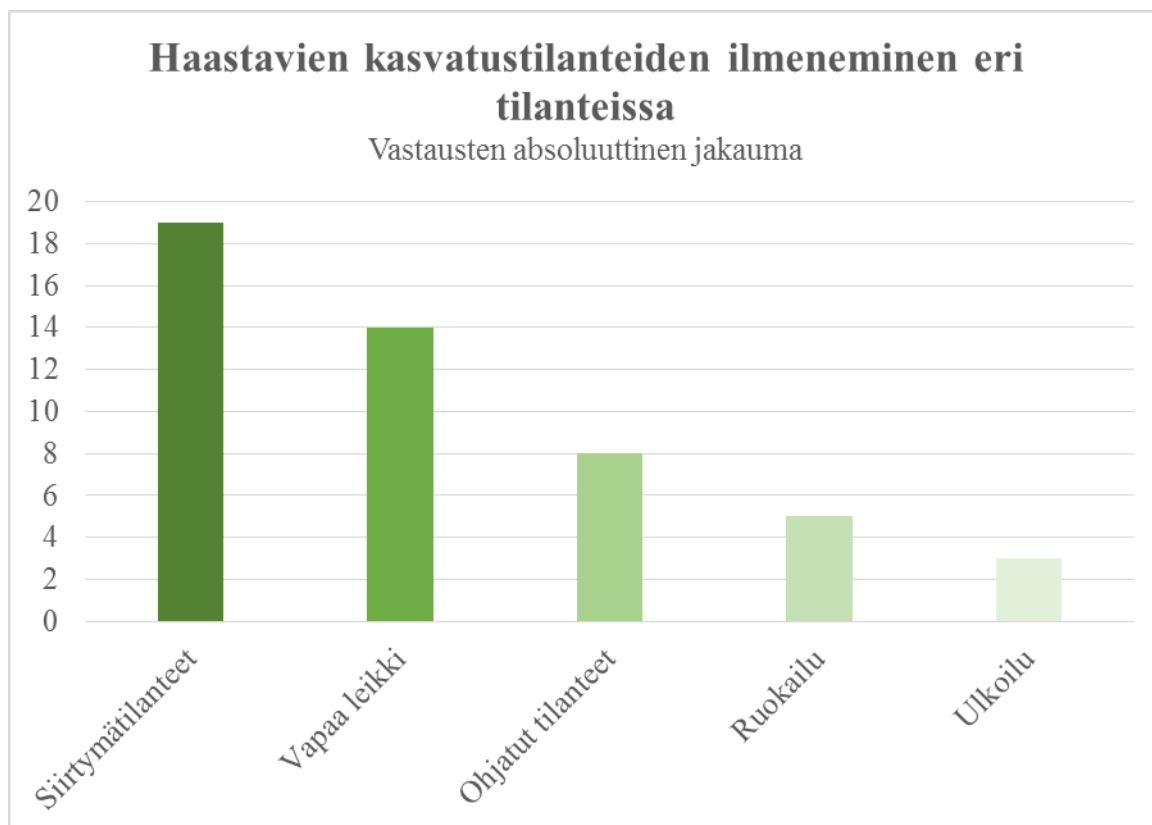
”Joka päivä jotain pientä nahistelua. Ei suurempia siis lasten kesken. Toisen lelun ottaminen, leikin rikkominen, ”en leiki sun kanssa””

Kysymys 8b. Missä tilanteissa haastavia kasvatustilanteita esiintyy eniten? Huomioi vastauksessasi sekä aikuisen ja lapsen, että kahden tai useamman lapsen välinen kanssakäyminen (esimerkiksi vapaan leikin aikana, ruokailutilanteissa, ohjatuissa toiminnoissa, siirtymätilanteissa).

Kyselyyn vastanneista 19 (82,6%) kertoo haastavia kasvatustilanteita esiintyvän siirtymätilanteissa. Toiseksi eniten haastavia kasvatustilanteita esiintyy 14 (60,9 %) vastaajan vastauksen mukaan vapaassa leikissä. Kahdeksan (34,8 %) vastaajan mukaan tilanteita syntyy ohjatussa toiminnassa ja viiden (21,7 %) kokemuksen mukaan ruokailutilanteissa. Kolme (13 %) vastaajaa kertoi haastavia kasvatustilanteita syntyvän ulkoilun aikana.

Esiopetusryhmässä työskentelevistä vastaajista neljä seitsemästä (57,1 %) kertoi siirtymätilanteissa ja vapaan leikin aikana syntyvän eniten haastavia kasvatustilanteita. Kaksi seitsemästä (28,6 %) vastaajasta kertoi tilanteita syntyvän ulkoilun aikana ja yksi seitsemästä (14,3 %) kertoi haastavien kasvatustilanteiden esiintyvän ohjatussa toiminnassa. Yksi seitsemästä (14,3 %) vastaajasta kuvasi haastavien kasvatustilanteiden esiintyvän lapsen tunnetilan mukaan missä tahansa tilanteessa; mikäli lapsi oli esimerkiksi nälkäinen, pettynyt tai hänellä oli sosiaalisten suhteiden kanssa haasteita, haastavia kasvatustilanteita ilmeni.

Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä vastaajista 15 16:sta (93,75 %) koki, että haastavia kasvatustilanteita esiintyy paljon siirtymätilanteiden yhteydessä. Vapaan leikin aikana tilanteita syntyi 10:n 16:sta (62,5 %) vastaajan mukaan. Seitsemän 16:sta (43,75%) vastasi, että tilanteita syntyy ohjatussa toiminnassa. Viisi 16:sta (31,25 %) vastaajasta oli sitä mieltä, että haastavia kasvatustilanteita näyttäytyy usein ruokailutilanteissa ja yksi 16:sta (6,25 %) kertoi niitä esiintyvän ulkoilun aikana.

Kuvio 7. Haastavien kasvatustilanteiden ilmeneminen eri tilanteissa.

6.4 Haastavien kasvatustilanteiden kohtaaminen

6.4.1 Tilanteiden ennaltaehkäisy

Kyselyyn vastanneista kahdeksan (34,8 %) kertoi ennaltaehkäisevänsä haastavia kasvatustilanteita miettimällä eri tilanteiden ryhmäjakoja. He kertoivat jakavansa lapsia pienempiin ryhmiin sekä ohjatussa toiminnassa, että vapaassa leikissä huomioiden lasten yksilöllisiä tarpeita. Kolme (13 %) vastaajaa kertoi jakavansa lapsia pienryhmiin myös siirtymätilanteissa, kuten ulos lähtiessä, jotta lasten ei tarvitsisi odottaa niin paljoa ja eteisessä ei olisi ahdasta.

Vastaajista yhdeksän (39,1 %) nosti esiin aikuisen läsnäolon tärkeyden ennaltaehkäisevänä toimenä. ”Olen saatavilla, lähellä, kuuntelen” -eräs vastasi. Kyselyyn vastanneista neljä (17,4 %) kertoi havainnoivansa lapsia ennaltaehkäistäkseen haastavien kasvatustilanteiden syntyä. Neljä (17,4 %) vastaajaa kertoi käyttävänsä positiivisen palautteen antoa haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyyn keinona.

Vastaajista kolme (13 %) koki lapsen tuntemisen tai häneen tutustumisen ennaltaehkäiseväksi toimeksi. *”Lasten tunteminen auttaa näiden tilanteiden ennaltaehkäisyyn. Tietyille lapsille tietyt tilanteet yms. ovat haastavia, joten lasta voi valmistella ja tilannetta ennakoida.”* -eräs vastasi. Lisäksi kolme (13 %) vastaajaa nosti esiin lapsen perheen kanssa tehtävän yhteistyön.

Kaksi (8,7 %) vastaajaa kertoi ennaltaehkäisevänsä haastavia kasvatustilanteita preppaamalla lapsen tulevaa toimintaa tai tilannetta varten, jotta lapsella on valmiina oikea toimintatapa. Neljä (17,4 %) vastaajaa kertoi käyttävänsä kuvia sanojen tukena.

Vastaajilta nousi myös muita yksittäisiä keinoja ennaltaehkäistä haastavien kasvatustilanteiden syntyä:

”Istumajärjestyksen miettiminen, esim. satuhetkellä”

”Itsetunnon vahvistaminen”

”Mikä käytöksen takana? Pohditaan syytä eikä ”oiretta””

”Tiimipalaverissa puhutaan miten toimitaan”

”Tarjota ylimääräistä välipalaa levottomalle lapselle”

”Uhmakohtauksia ei aina pysty ennakoimaan mutta joissakin tilanteissa pystyy antamaan kaksi vaihtoehtoa joista lapsi saa valita.”

”Aikuisen ohjaus vapaan leikin aikana.”

”Lasten kanssa suunnittelu”

”Lasten kanssa käydään ennalta läpi miten toimia kun esim. kiukuttaa.”

”Suunnitelmallisuus”

”Aikuinen omalla esimerkillään luo/edistää lasten välistä kanssakäymistä”

”Hengitysharjoitukset, tunnemittarit, tunteiden säätelyn opetteleminen, kaveritaitojen harjoittelu jne.”

6.4.2 Tilanteiden kohtaaminen

Vastaajista 11 (47,8 %) kertoi, että kohdatessaan haastavan kasvatustilanteen, he pyrkivät olemaan itse rauhallisia ja kärsivällisiä. Kymmenen (43,5 %) vastaajaa nosti esiin vastavuoroisen keskustelun ja kolme (13 %) kyselyyn vastannutta lapsen kuuntelemisen. Kaksi (8,7 %) vastaajaa kertoi haastavia kasvatustilanteita kohdatessaan sanoittavansa asioita lapsille ja kaksi (8,7 %) vastaajaa sanoi vievänsä lapsen pois tilanteesta.

”En korota ääntäni. Siirrän tilanteen selvittelyn rauhalliseen paikkaan.”

”Pysäyttäminen, läheisyys, ilmeet, eleet, äänenpainot, joskus jopa huumori.”

”Oman ja muiden turvallisuudesta huolehtiminen...Lapsen hyväksyminen (ei käytöksen) ja lämmin vuorovaikutus. Omien tunteiden hallinta/hillintä”

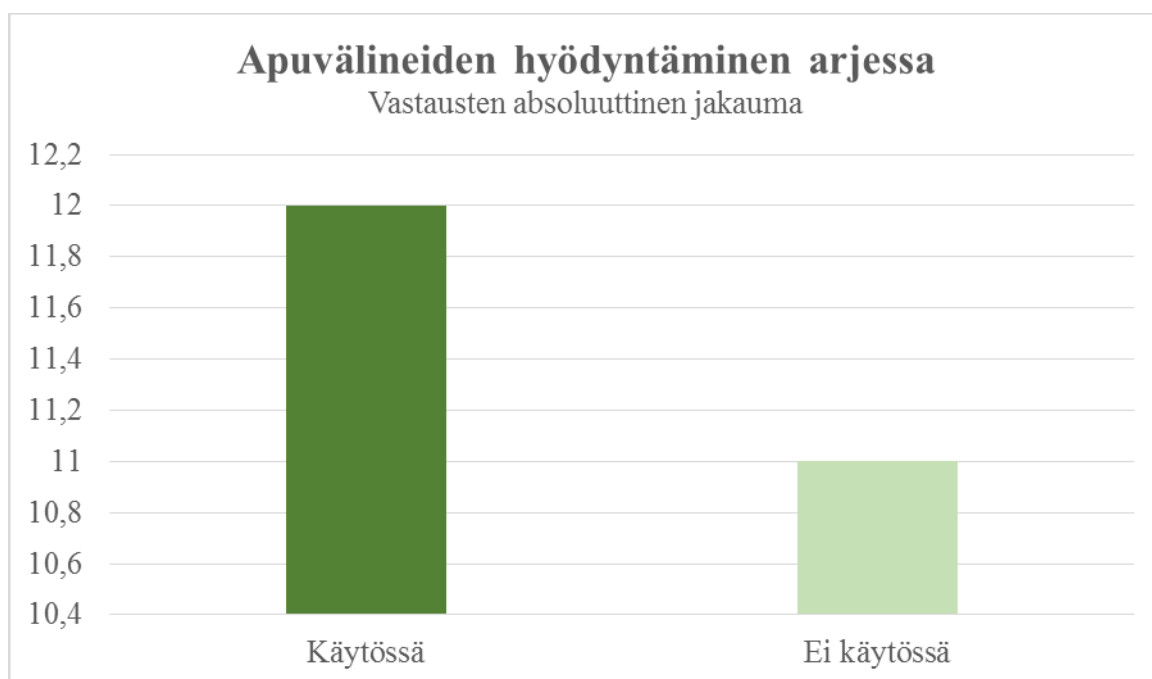
”Yrittää säilyttää positiivinen asenne! Uhmakohtauksissa pitää pysyä tiukkana eikä antaa periksi vaikka tilanne menisi niin varmasti nopeammin ohi.”

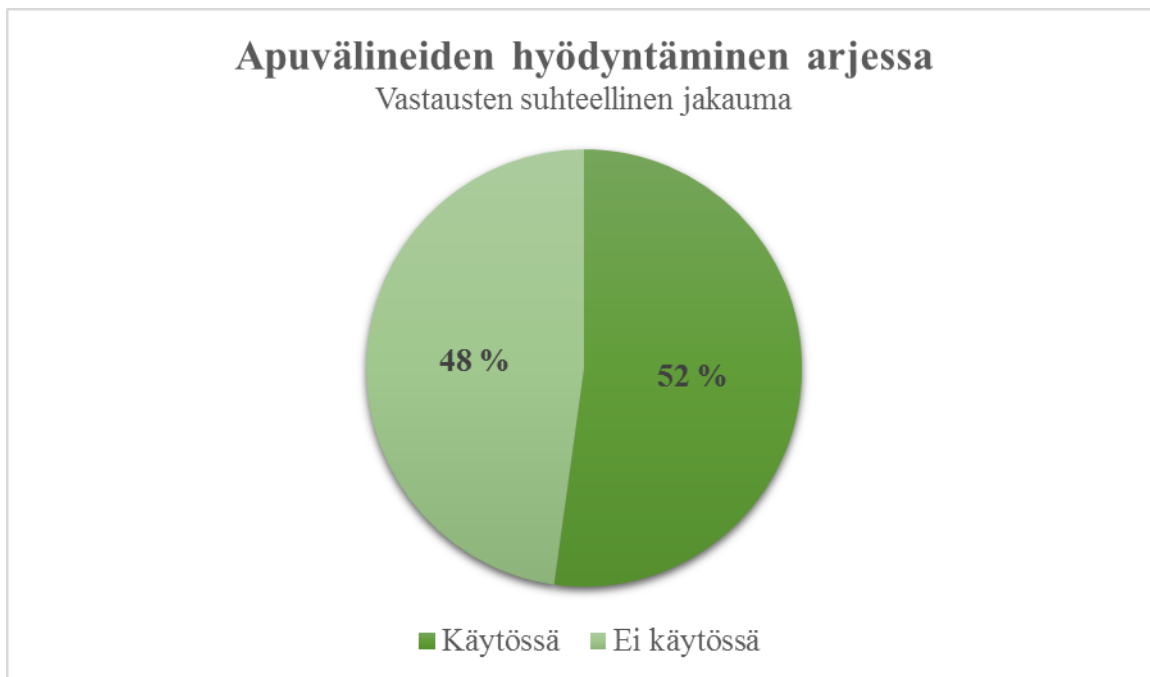
”Tällä hetkellä tuntuu ettei osaa mitään, koska on eri näkemyksiä miten asia hoidetaan”

”Tärkeää myös ettei provosoidu lapsen käytöksestä”

6.4.3 Apuvälineiden hyödyntäminen arjessa

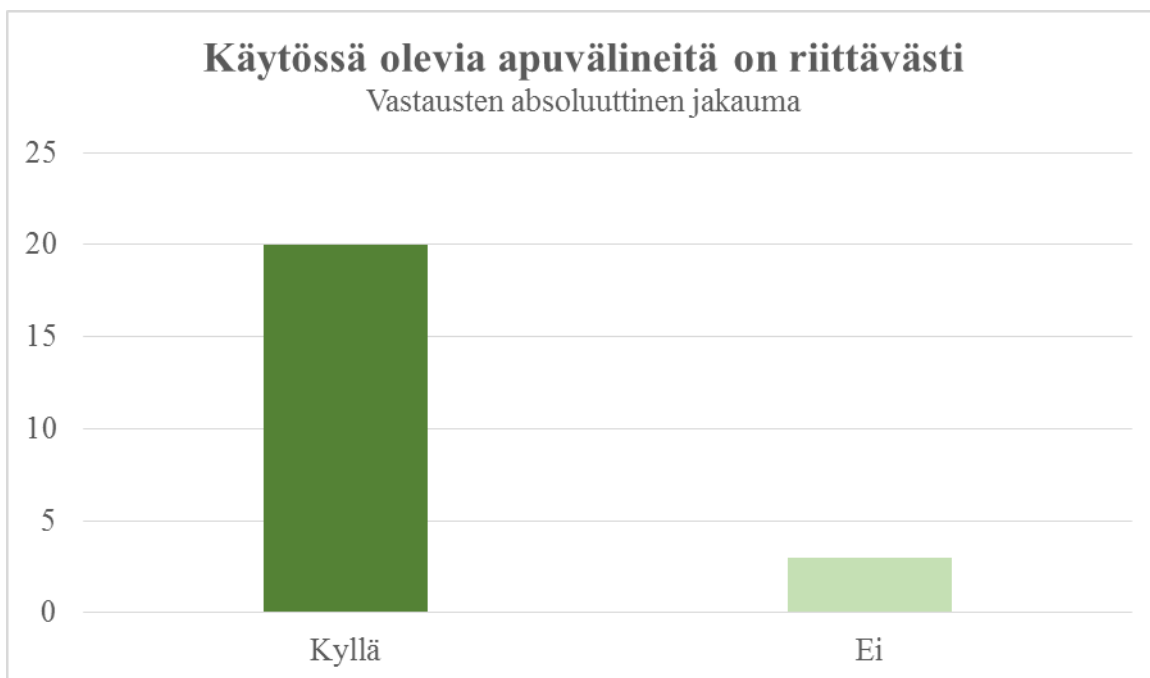
Kyselyyn vastanneista 12 (52,2 %) kertoi käyttävänsä apuvälineitä, kuten painopeittoa, nystyrätyynyä tai -palloa, arkisissa tilanteissa. Esiopetusryhmässä työskentelevistä vastaajista kuusi seitsemästä (85,7 %) kertoi käyttävänsä apuvälineitä arjessa. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä vastaajista kuusi 16:sta (37,5 %) hyödynsi apuvälineitä työssään.

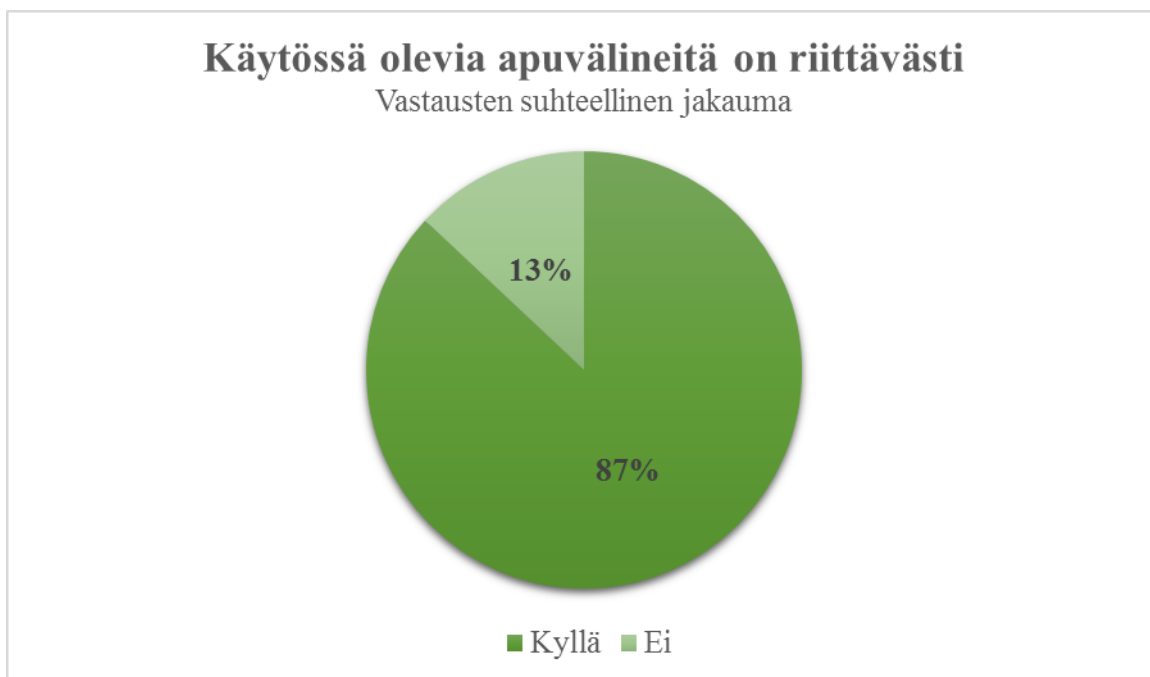

Kuvio 8. Apuvälineiden hyödyntäminen arjessa.

Vastaajista 20 (87 %) oli sitä mieltä, että heidän ryhmällään on riittävästi apuvälineitä saatavilla tarpeen tullen. Kolmen (13 %) vastaajan mielestä apuvälineitä oli liian vähän ja heistä kaksi kolmesta (66,6 %) koki ryhmän tarvitsevan painoapua.

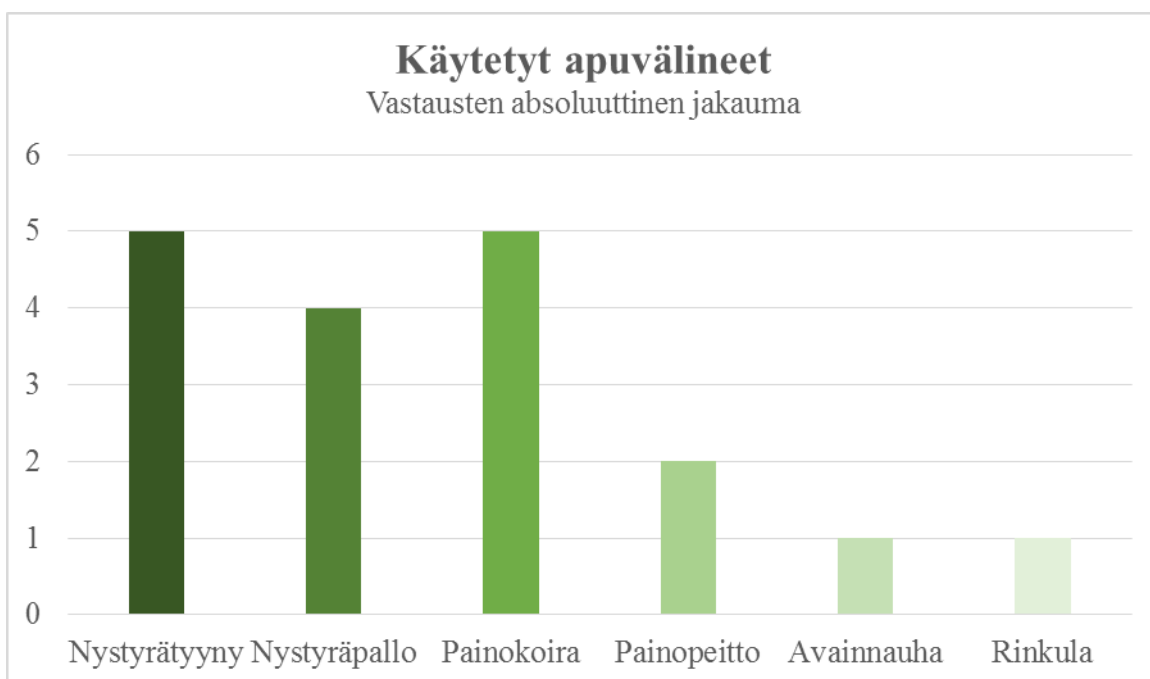

Kuvio 9. Käytettävissä olevien apuvälineiden riittävyys.

12 a) Mitä apuvälineitä käytät?

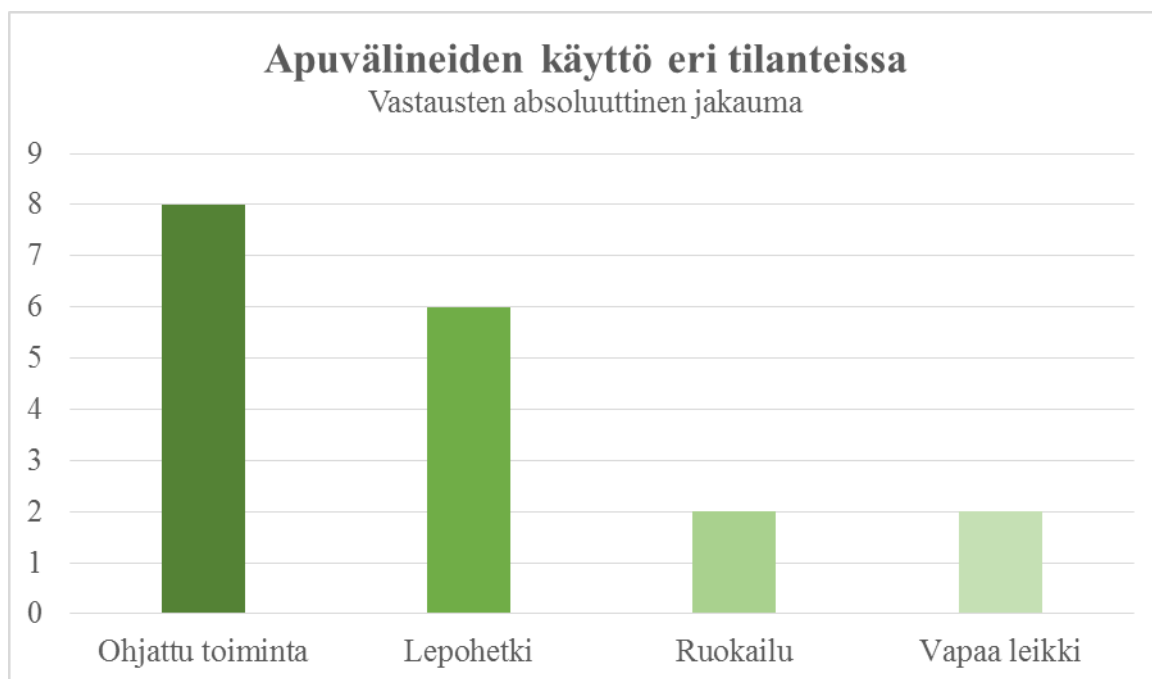
Apuvälineitä käyttävistä vastaajista viisi 12:sta (41,6 %) kertoi käyttävänsä nystyrätyynyä, neljä 12:sta (33,3 %) nystyräpalloa, viisi 12:sta (41,6) painokoiraa ja kaksi 12:sta (16,6 %) painopeittoa. Lisäksi yksi 12:sta (8,3 %) kertoi hyödyntävänsä avainnauhaa ja yksi 12:sta (8,3 %) rinkulaa.

Kuvio 10. Käytetyt apuvälineet.

12 b) Missä tilanteissa hyödynnät apuvälineitä?

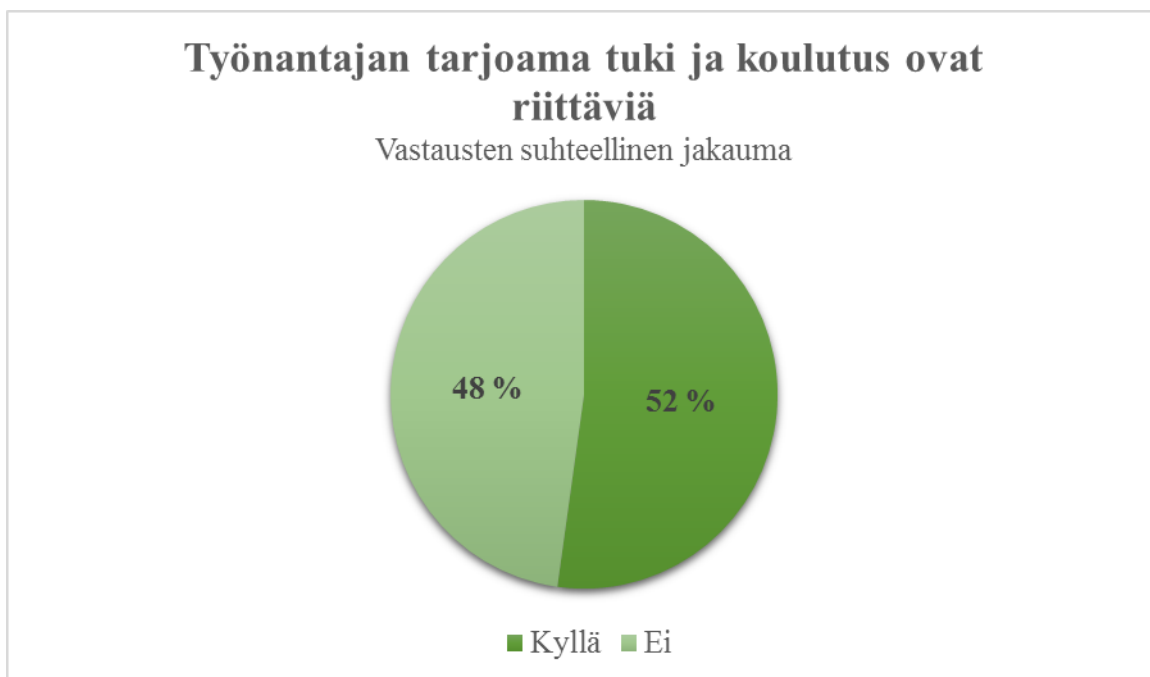
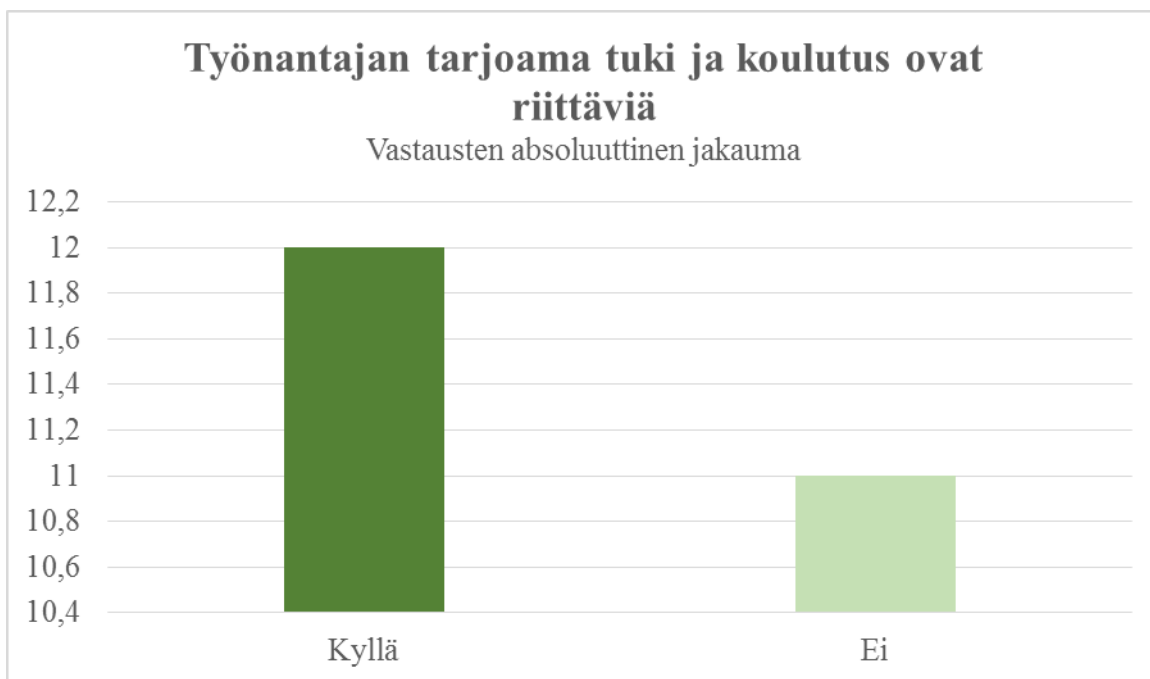
Vastaajista kahdeksan 12:sta (66,7 %) kertoi hyödyntävänsä apuvälineitä ohjatussa toiminnassa, kuten pöytätason tehtävissä, esikouluhetkillä ja aamutuokioilla ja kuusi 12:sta (50 %) vastaajasta käytti apuvälineitä lepo hetken aikana. Kaksi 12:sta (16,6 %) vastaajasta kertoi käyttävänsä niitä ruokailujen ja leikin aikana.

Kuvio 11. Apuvälineiden käyttö eri tilanteissa.

6.5 Työnantajan tarjoama tuki ja koulutus

Kyselyyn vastanneista 12 (52,2 %) koki saaneensa työnantajaltaan riittävästi tukea ja koulutusta haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen ja 11 (47,8 %) vastaajista ei kokenut saaneensa riittävästi tukea ja koulutusta. Esiopetusryhmässä työskentelevistä kolme seitsemästä (42,9 %) vastaajasta koki, ettei hän saa riittävästi tukea ja koulutusta haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä vastaajista kahdeksan 16:sta (50 %) ei kokenut saavansa tarpeeksi tukea ja koulutusta haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen.

Kuvio 12. Työnantajan tarjoaman tuen ja koulutuksen riittävyys.

15 a) Millaista tukea kaipaisit työnantajaltasi haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

Kaksi 11:sta (18,2 %) työnantajalta tulevaa tukea tai koulutusta kaipaavista vastaajista kertoi kaipaavansa sitä, että työnantaja reagoisi haastaviin kasvatustilanteisiin.

Yksi 11:sta vastaajasta (9,1 %) kertoi toivovansa työnantajan järjestävän säännöllisesti koko henkilökunnalle suunnattua työnohjausta, jossa pääsisi jakamaan kokemuksia haastavista kasvatustilanteista ja saamaan niihin tukea koko työyhteisöltä. Yksi 11:sta (9,1 %) vastaajasta haluaisi, että työnantaja tulisi paikalle seuraamaan tilanteita ja henkilökunta pääsisi erittäin haastavien tilanteiden jälkeen purkamaan tapahtuman yhdessä työnantajan kanssa. Kaksi 11:sta (18,2 %) kaipasi tiimille lisää aikaa tilanteiden käsittelyyn:

”Riittävästi (eli enemmän aikaa) tiimissä tilanteista keskusteluun ja niiden käsittelyyn. Yksi 45 min tiimipalaveri viikossa ei riitä näiden asioiden käsittelyyn kun palaverit ovat jo täynnä muuta asiaa.”

15 b) Millaista koulutusta kaipaisit työnantajaltasi haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

Seitsemän 11:sta (63,4 %) työnantajalta tulevaa tukea tai koulutusta kaipaavista vastaajasta toivoi työnantajan tarjoavan heille haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen käytännön esimerkkejä ja konkreettisia keinoja sisältävää koulutusta. Yksi 11:sta (9,1 %) vastaajasta nosti erikseen vielä esille aggressiivisen lapsen kanssa toimimiseen liittyvän koulutuksen tarpeen.

Kaksi 11:sta (18,2 %) työnantajan tarjoamaa tukea tai koulutusta kaipaavasta vastaajasta kertoi kokevansa mapa-koulutuksen tarpeelliseksi ja yksi 11:sta (9,1 %) koulutuksen, jossa käsiteltäisiin kiinnipitotilanteita. Mapa-koulutus valmistaa henkilön kohtaamaan haastavia ja aggressiivisesti käyttäytyviä henkilöitä (Suomen mapa-keskuksen [www-sivut](http://www.smapa.fi) 2020).

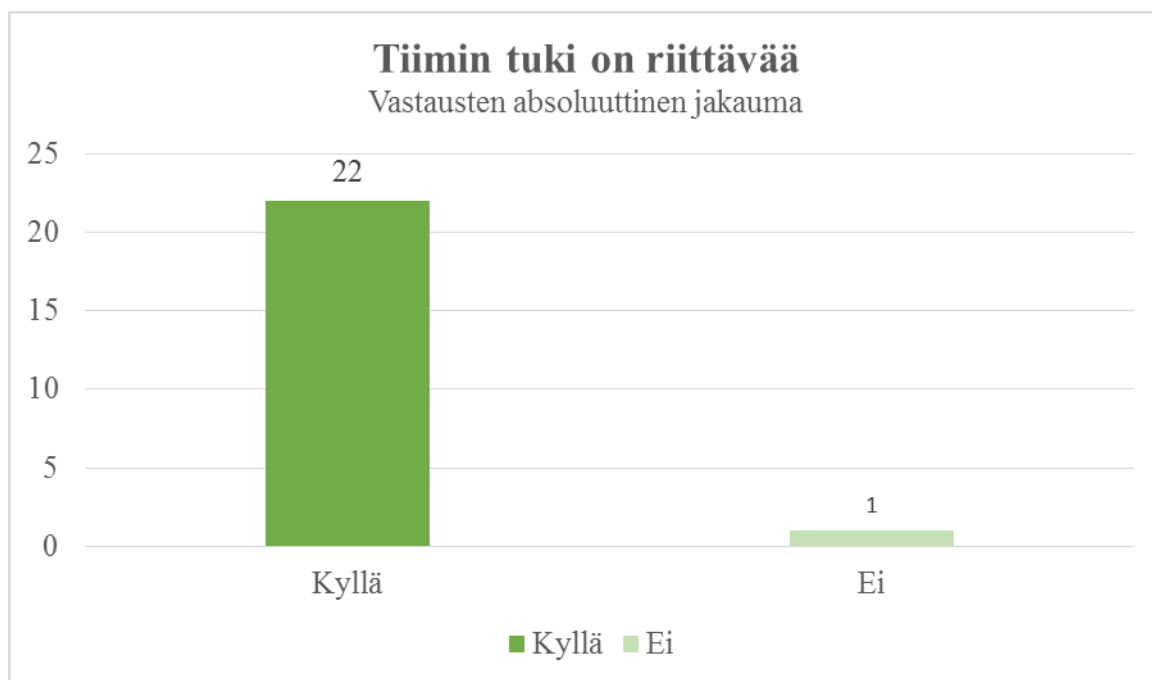
Yksi 11:sta (9,1 %) tukea ja koulutusta kaipaavasta vastaajasta koki tarvetta työhyvinvointikoulutukselle, jossa käsiteltäisiin työssä jaksamista tilanteessa, jossa joutuu pelkäämään fyysistä kipua. Lisäksi yksi 11:sta (9,1 %) vastasi työnantajan tarjoaman koulutuksen tarvetta koskevaan kysymykseen seuraavasti:

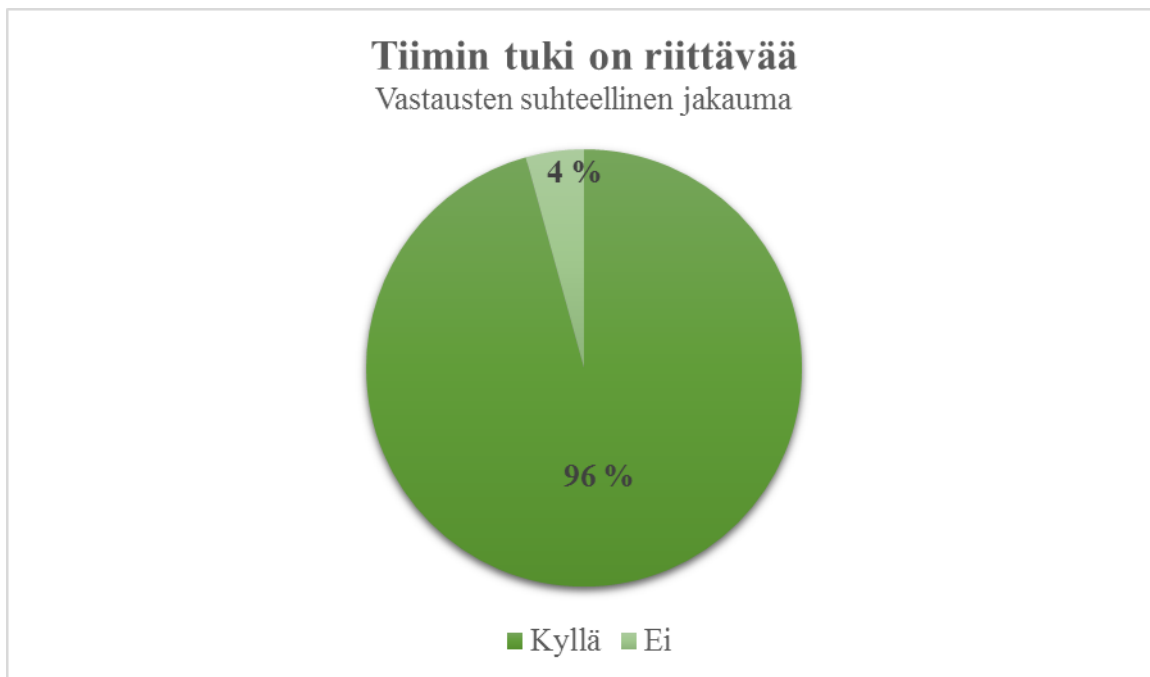
”Ryhmässämme on lapsia, joilla on monenlaisia haasteita ja ne liittyvät vahvasti haastavien kasvatustilanteiden syntymiseen. Tästä syystä

kaipaisin koulutusta esim. kielellisten ongelmien tukemiseen (monipuolisesti, meillä haasteita sekä tuottamisessa, että ymmärtämisessä).”

6.6 Haastavien kasvatustilanteiden käsittely tiimissä

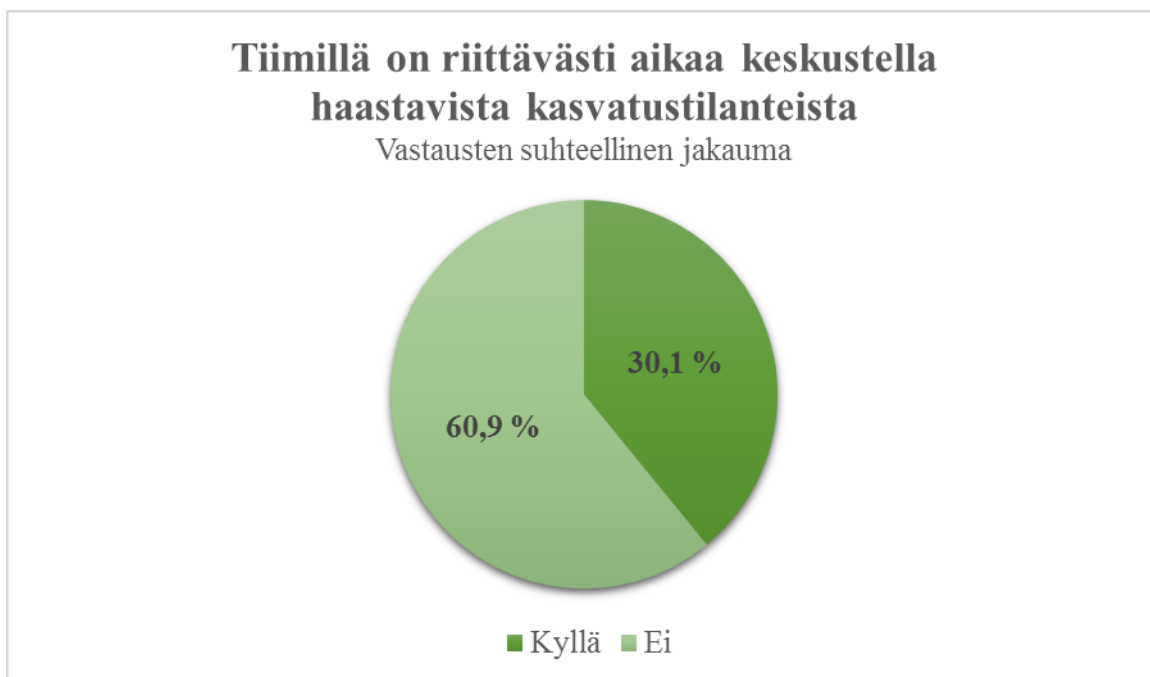
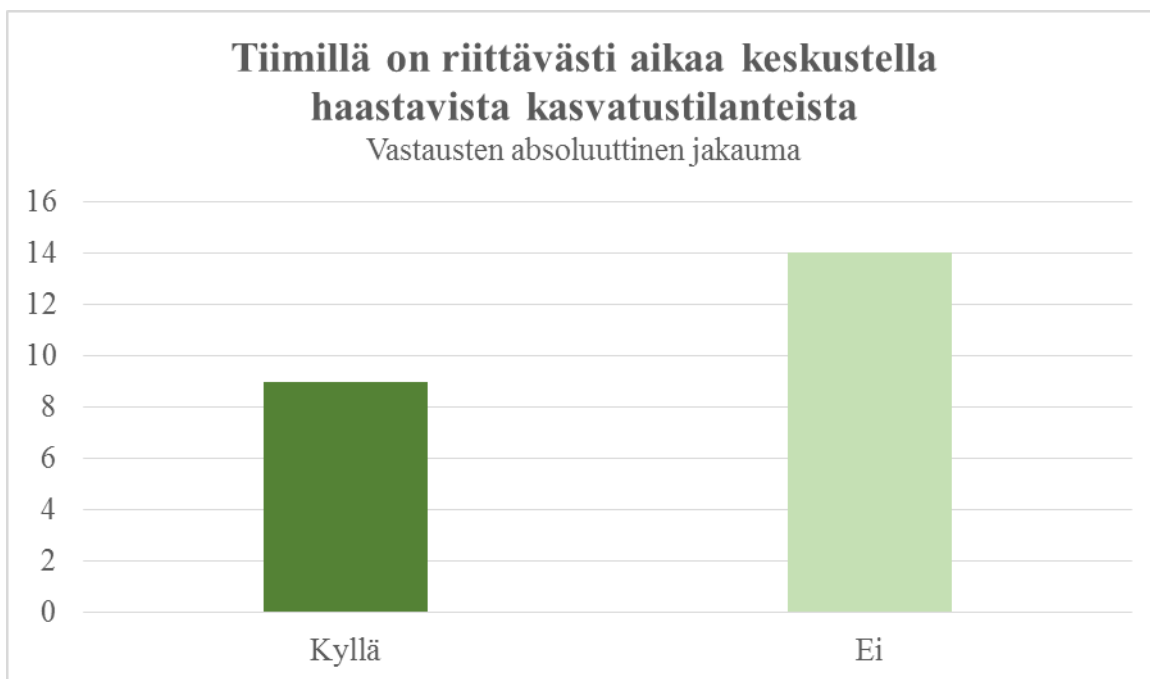
Vastaajista 22 (95,7 %) oli sitä mieltä, että he saavat tiimiltään riittävästi tukea haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Esiopetusryhmässä työskentelevistä kaikki seitsemän (100 %) vastaajaa kertoi saavansa tiimiltään tarvitsemansa tuen ja varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä vastaajista 15 16:sta (93,75 %) koki tiimiltään saavansa tuen riittäväksi. Vain yksi 16:sta (6,25 %) varhaiskasvatusryhmässä työskentelevästä vastaajasta oli sitä mieltä, ettei hän saa tiimiltään riittävästi tukea haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen.

Kaavio 13. Tiimin tarjoaman tuen riittävyys.

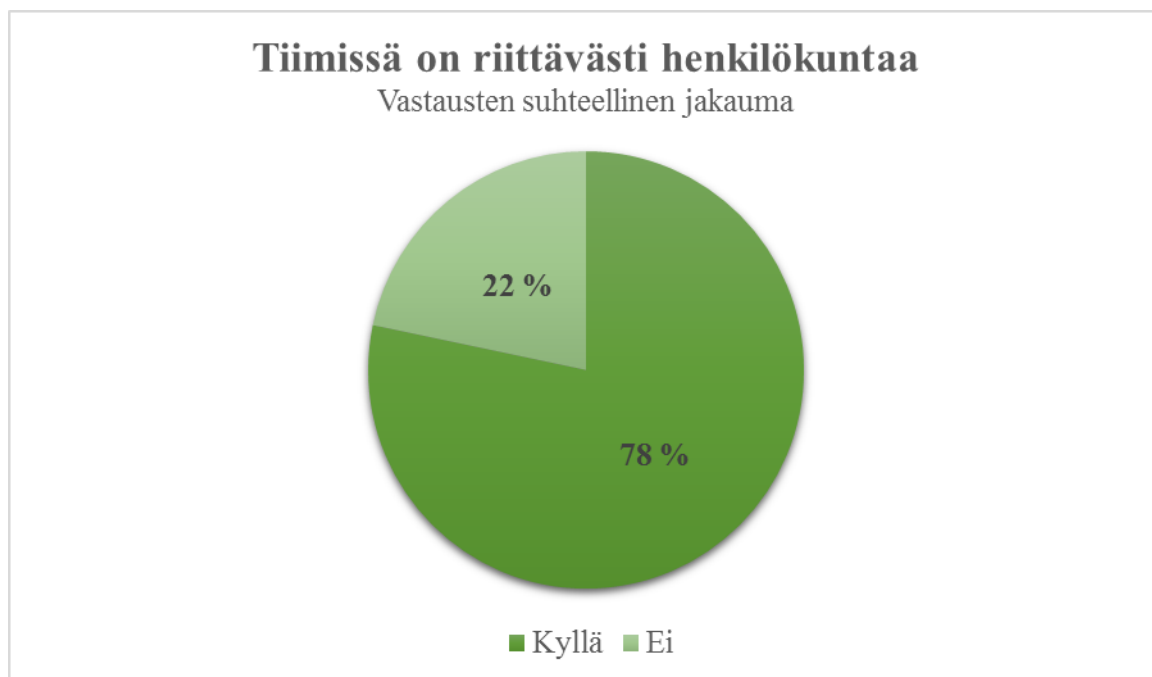
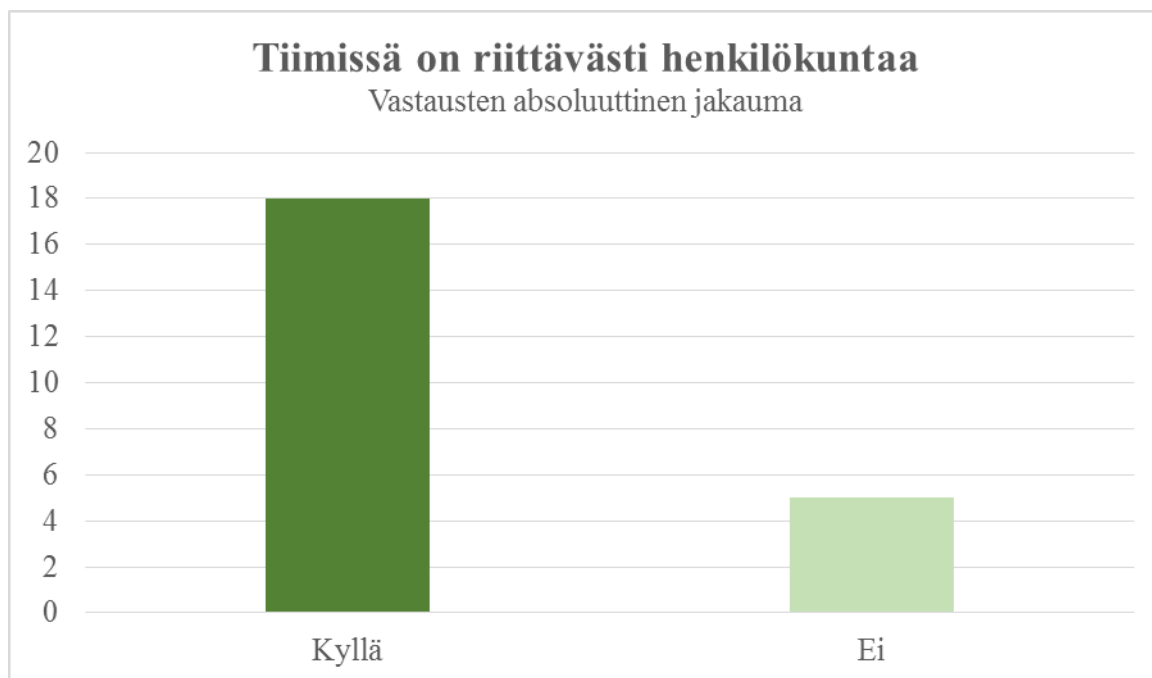
Kyselyyn vastanneista yhdeksän (39,1 %) koki, että heidän tiimillään on riittävästi aikaa keskustella kohtaamistaan haastavista kasvatustilanteista ja niiden ennaltaehkäisystä, kun taas 14 (60,9 %) vastaajaa oli sitä mieltä, että aikaa ei ole riittävästi. Esiopetusryhmässä työskentelevistä kaksi seitsemästä (28,6 %) oli sitä mieltä, että aikaa on riittävästi ja viisi seitsemästä (71,4 %) sitä mieltä, että aikaa ei ole riittävästi keskustella haastavista kasvatustilanteista. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä seitsemän 16:sta (43,75%) koki, että heidän tiimillään on tarpeeksi aikaa tilanteiden käsittelyyn ja yhdeksän 16:sta (56,25 %) vastasi, että aikaa ei ole riittävästi.

Kaavio 14. Ajalliset resurssit haastavien kasvatustilanteiden purkuun tiimissä.

Vastaajista 18 (78,3 %) koki, että heidän tiimissään on riittävästi henkilökuntaa haastavien kasvatustilanteiden kannalta mietittynä ja viisi (21,7 %) vastasi, että henkilökuntaa ei ole riittävästi. Esiopetusryhmässä työskentelevistä viisi seitsemästä (71,4 %) oli sitä mieltä, että heidän tiimissään on riittävästi henkilökuntaa, kun taas kaksi seitsemästä (28,6 %) koki, että henkilökuntaa ei ole riittävästi. Varhaiskasvatusryhmässä työskentelevistä 13 16:sta (81,25 %) vastasi, että heidän tiimissään on riittä-

västi henkilökuntaa haastavien kasvatustilanteiden kannalta katsottuna ja kolme 16:sta (18,75 %) kertoi, että henkilökuntaa ei ole riittävästi.

Kaavio 15. Henkilökunnan riittävyys.

17 a) Millaista tukea saat tiimiltäsi?

Vastaajista 19 (82,6 %) kertoi saavansa tiimiltään tukea keskustelun muodossa. He kertoivat keskustelevansa asioista tiiminsä kanssa jälkeenpäin vastaajasta ja tilantees-

ta riippuen esimerkiksi heti tilanteen ratkettua tai tiimipalaverista. Seitsemän (30,4 %) vastaajaa kertoi keskustelelevansa tiiminsä kanssa muun muassa siitä miten seuraavalla kerralla voisi välttää haastavan kasvatustilanteen syntymisen tai miettivänsä yhteisiä toimintatapoja tulevien tilanteiden kohtaamiseen.

”...saa avoimesti kertoa tunteistaan...”

”Meillä on todella hyvä ryhmähenki jossa kaikista asioista voi avoimesti puhua, myös omista ”huonoista” tuntemuksista joka helpottaa omaa jaksamista.”

”Meillä on hyvä keskusteleva ilmapiiri. Kaikesta voidaan puhua keskenämme...”

”Fyysinen ja henkinen tuki”

Seitsemän (30,4 %) vastaajaa sanoi, että toinen tiimin jäsen tulee tarvittaessa auttamaan huomattaessaan, että toisen työntekijän keinot tai voimat haastavassa kasvatustilanteessa ovat vähissä.

Yksi (4,4 %) vastaaja kertoi, että heidän tiimiinsä tulee tarvittaessa kiertävä varhaiskasvatuksen erityisopettaja keskustelemaan, tukemaan ja antamaan neuvoja haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen.

17 b) Millaista tukea kaipaisit tiimiltäsi?

Yksi (4,4 %) vastaaja kertoi, että hän ei koe saavansa tiimiltään riittävästi tukea ja sanoi kaipaavansa haastavien kasvatustilanteiden purkua yhdessä tiiminsä kanssa.

6.7 Vastaajien vapaita kommentteja

20. Onko sinulla jotakin lisättävää aiheeseen liittyen?

”Meillä on tällä hetkellä ryhmä jossa ei juurikaan ongelmatilanteita ole.”

”Jos tiimin jäsenet ovat paikalla, tilanteet pystytään hoitamaan. Kun poissaoloja ja sijaisia tilalla, tilanteiden hoito hankaloituu. Tällä hetkellä henkilökunta riittää, kun on saatu yksi aikuinen lisää tiimiin”

”Pitäisi muistaa huomioida enemmän lasten tuen tarve kuin laskennallisuus ryhmien aikuisten määrässä”

”Viikottainen tiimipalaveri täytyisi kestää ehdottomasti pidempään kuin 45 min, esim 1h 45 min!”

”Haastavat tilanteet lisääntyvät vauhdilla ja niihin on pystyttävä reagoimaan nopeammin.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Eurajoen kunnassa sijaitsevan varhaiskasvatustyksikön henkilökunnan kokemuksia haastavista kasvatustilanteista, heidän kokemien tilanteiden yleisyyttä sekä henkilökunnan kokemuksia koulutuksen ja resurssien riittävydestä. Tutkimusmenetelmänä oli kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus, jossa tutkittavia asioita tulkitaan pääasiassa numeroiden ja tilastojen avulla. Tutkimusaineisto kerättiin vastaajilta kyselylomaketta käyttäen, jonka täyttämiseen annettiin aikaa kymmenen päivää. Tutkija ei ollut läsnä vaikuttamassa tutkimuksen tuloksiin ja kyselylomake palautettiin tutkijalle suljetussa kirjekuoressa. Tutkimuksen vastausprosentti oli 85,2 % ja tulosten raportoinnissa käytettiin muun muassa

suoria lainauksia vastauslomakkeista tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi. Näiden perusteella voidaan todeta, että tutkimus antoi hyvän kuvan siitä, millaisina yksikön henkilökunta koki haastavat kasvatustilanteet vastaten tutkimustehtävään.

Tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden vastausten perusteella voidaan todeta, että haastavat kasvatustilanteet ilmenevät monilla eri tavoilla. Keskeisimpinä haastavina kasvatustilanteina esiin nousivat fyysinen ja psyykkinen väkivalta, häirintä, tunteesäätelyn haasteet sekä sääntöjen noudattamatta jättäminen. Fyysinen ja psyykkinen väkivalta koettiin olevan lapselta lapselle tapahtuvana melko yleistä. Aikuisiin kohdistuva väkivalta oli hieman harvinaisempaa ja vastaukset jakaantuivat melko tasaväkisesti. Kyselyyn vastanneet työntekijät kohtasivat haastavia kasvatustilanteita eniten siirtymätilanteissa ja vapaan leikin yhteydessä.

Tutkimukseen osallistuneista työntekijöistä lähes puolet kokivat kaipaavansa työnantajaltaan enemmän tukea tai koulutusta haastavien kasvatustilanteiden käsittelyyn. Kyselyyn vastanneet työntekijät, jotka kertoivat kaipaavansa työnantajalta enemmän tukea tai koulutusta, toivoivat työnantajan reagoivan tilanteisiin, järjestävän enemmän aikaa niiden käsittelyyn ja jalkautuvan seuraamaan tilanteita lapsiryhmiin. Koulutuksellisissa tarpeissa kyselyyn vastanneet työntekijät kertoivat kaipaavansa koulutuksia, joissa käsiteltäisiin käytännön esimerkkejä ja opetettaisiin konkreettisia keinoja haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Esille nousi myös koulutustarve kiinnipitotilanteiden hoitamiseen.

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneista työntekijöistä koki saavansa tiimiltään riittävästi tukea haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen. Puolet vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tiimillä ei ollut riittävästi aikaa keskustella kohtaamistaan haastavista kasvatustilanteista. Suurin osa (78,3 %) kyselyyn vastanneista työntekijöistä koki, että heidän tiimissään on riittävästi henkilökuntaa kohtaamaan haastavia kasvatustilanteita.

Kyselyn vastauksissa esiin noussut työnantajan tarjoama tuki ja koulutus ovat mielestäni tärkeimpiä keinoja varmistaa työntekijöiden riittävät valmiudet ennaltaehkäistä ja kohdata haastavia kasvatustilanteita. Koulutuksilla lisätään työntekijöiden tietoa haastavista kasvatustilanteiden ennaltaehkäisystä ja kohtaamisesta. Käytännönlähei-

sellä koulutuksella henkilökunnalle saataisiin tarjottua konkreettisia esimerkkejä haastavista kasvatustilanteista sekä uusia työkaluja niiden ennaltaehkäisyyn ja kohtaamiseen.

Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkäkestoinen ja haastava. Kyselyyn vastaaminen vie henkilökunnalta aikaa ja tämän vuoksi pyrin tekemään kyselyyn vastaamisesta helppoa miettimällä kysymykset tarkkaan. Työkokemukseni johdosta tiedän, että päiväkodin arki on melko hektistä ja tämän takia jännitin vastausajan loppuun saakka saanko riittävästi vastauksia luotettavan tutkimuksen aikaansaamiseksi. Tutkimusmateriaalin läpikäyminen ja tilastointi oli mielestäni erittäin mielenkiintoista ja opettavaista.

Olen oppinut opinnäytetyöprosessin aikana kvantitatiivisen tutkimuksen toteuttamisesta ja sen haasteista. Tutkimustyön apuna hyödynsin paljon teoreettista tietoa, josta sain tärkeitä oppeja hyvän tutkimuksen aikaansaamiseksi. Opinnäytetyöprosessin aikana eri tutkimusmenetelmät ja tutkimukseen kuuluvat vaiheet ovat tulleet tutuiksi ja koen tämän tutkimuksen tekemisen olleen erittäin haastavaa, mutta opettavaista. Tutkimuksen toteutuksen myötä olen saanut syventää tietouttani haastavista kasvatustilanteista, niihin johtavista syistä sekä tilanteiden ennaltaehkäisystä ja kohtaamisesta. Tutkiessani kyselyyn vastanneiden työntekijöiden työvuosia, tulin lopulta siihen tulokseen, että työvuodet eivät olleet oleellisessa osassa kyselyyn vastanneen henkilön kokemuksiin liittyen. Tämän takia kyselyiden tuloksia ei peilata työvuosiin, vaan niitä vertaillaan esiopetusryhmän ja varhaiskasvatusryhmän välillä.

Tutkimuksellinen opinnäytetyöni oli rajattu kattamaan vain lapsiryhmissä toimivan henkilökunnan kokemuksia haastavista kasvatustilanteista, mutta sitä voitaisiin tutkia laajemmassakin mittakaavassa tutkimalla esimerkiksi tarkemmin haastaviin kasvatustilanteisiin johtavien tilanteiden syntyä. Jatkotutkimuksia aiheen tiimoilta voisi toteuttaa esimerkiksi tutkimalla henkilökunnan työhyvinvointia haastavien kasvatustilanteiden näkökulmasta tai tutkimalla eri menetelmiä haastavien kasvatustilanteiden kohtaamisessa.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet: Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Juva: PS-Kustannus.

Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Eurajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2018. Viitattu 1.4.2019.
<https://www.eurajoki.fi/wp-content/uploads/2016/12/Eurajoen-kunnan-varhaiskasvatussuunnitelma-1.8.2017.pdf>

Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Tammi.

Jyväskylän yliopiston www-sivut. 2015. Viitattu 2.3.2019.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>

Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-Kustannus.

Karila, K. 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen (toim.) Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Kerola, K. & Sipilä, A-K. 2017. Haastava käyttäytyminen – muutoksen mahdollisuus. Oulu: Valteri-koulu.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-Kustannus.

- Korventaival, N. 2012. Haastavan käyttäytymisen määrittely. HAASTE –hankkeen julkaisu 2012:1.
<http://docplayer.fi/6950884-Haastavan-kayttaytymisen-maarittely.html>
- Kurvinen, A., Neuvonen, S., Sivén, T., Vartiainen, J., Vihunen, R. & Vilén, M. 2011 Lapsuus – erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Lastentarhanopettajaliitto 2017. Nyt on pedagogiikan aika! Helsinki: PunaMusta.
- Matilainen, T. 2008. Lapsi elää rutiineista. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Opetushallituksen www-sivut. 2019. Viitattu 25.3.2019.
https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus
- Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: PunaMusta.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. 2005. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY
- Schopp, L. & Kaartinen, M. 2011. Nepsy-lapsiko? NEPSY-hankkeen julkaisu. Viitattu: 7.4.2019.
<https://www.tampere.fi/liitteet/n/5oc8CR1Xc/nepsylapsiko.pdf>
- Siren-Tiusanen, H. & Tiusanen, E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen & H. Siren-Tiusanen (toim.) Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Suomen mapa-keskuksen www-sivut. 2020. Viitattu: 28.1.2020.
<http://suomenmapakeskus.fi/>
- Tiusanen, E. 2008. Päivittäiset toiminnot päiväkodissa. Teoksessa A. Helenius & R. Korhonen (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY.
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. 21§.
- Viljamaa, J. 2009. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa? Juva: Minerva Kustannus.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vuori-Metsämäki, B. 2017. Luento Porin Seudun Kansalaisopistossa 10.10.2017.

1.4.2019

Hyvä varhaiskasvatuksen ammattilainen!

Olen Tanja Nummelin ja opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosionomiksi erikoistuen varhaiskasvatukseen. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on haastavat kasvatustilanteet päiväkodissa ja toteutan sen yhteistyössä (*varhaiskasvatusyksikön nimi*) kanssa. Opinnäytetyöni tavoitteena on tarjota Eurajoen kunnan varhaiskasvatukselle tietoa muun muassa siitä, miten te (*varhaiskasvatusyksikön nimi*) työskentelevät koette haastavat kasvatustilanteet, miten yleisiä tilanteet ovat sekä mitä mieltä olette tuen ja lisäkoulutuksen riittävydestä.

Saadakseni kerättyä aineistoa opinnäytetyöhöni, tarvitsen teidän kokemuksianne haastavista kasvatustilanteista. Tutkimustulosteni pohjalta Eurajoen kunnan varhaiskasvatuksella on mahdollisuus kehittää muun muassa teille tarjottavaa lisäkoulutusta siihen suuntaan, että se tukisi mahdollisimman hyvin kohtaamianne haastavia kasvatustilanteita.

Aineiston keruu tapahtuu kyselylomakkeella, jonka voitte täytettyänne palauttaa suljetussa kirjekuoressa kahvihuoneen pöydällä olevaan siniseen kansioon. Toivon saavani tietoa haastavien kasvatustilanteiden ilmenemisestä, kohtaamisesta ja käsittelystä. Vastaa kyselyyn peilaten kysymyksiä omiin kokemuksiisi. Kysely sisältää avoimia kysymyksiä ja monivalintakysymyksiä. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyymisti. Vastausten käsittely tapahtuu luottamuksellisesti ja vastauspaperit silputaan heti, kun vastaukset on analysoitu.

Kyselyyn vastaaminen vie Sinulta noin 15 minuuttia ja vastausaikaa on **7.4.2019 asti**.

Kiitos osallistumisestanne!

Tanja Nummelin

KYSELYLOMAKE

Huhtikuu 2019

Haastavat kasvatustilanteet voivat olla hyvin moninaisia ja päiväkotiympäristössä ne ovat sidonnaisia lapsen käyttäytymiseen. Haastavasti käyttäytyvä lapsi haastaa itsensä tai muut ympärillään olevat omalla käyttäytymisellään. Mikäli lapsen käyttäytyminen poikkeaa lasten tavanomaisesta toimintatavasta vastaavassa tilanteessa, sen koetaan olevan haastavaa käyttäytymistä, joka johtaa päiväkotiympäristössä haastaviin kasvatustilanteisiin.

Monivalintakysymyksissä ympyröi oikea vaihtoehto. Avointen kysymysten kohdalla voit tarvittaessa jatkaa vastaamista paperin toiselle puolelle; numeroi tällöin selkeästi mihin kysymykseen olet vastaamassa.

A) PERUSTIEDOT

1. Työskenteletkö päiväkodissa
 1. esiopetusryhmässä?
 2. varhaiskasvatusryhmässä?

2. Kuinka kauan olet työskennellyt alle kouluikäisten lasten parissa?
 1. Alle 4 vuotta
 2. 4-10 vuotta
 3. 11-15 vuotta
 4. Yli 15 vuotta

B) HAASTAVIEN KASVATUSTILANTEIDEN ILMENEMINEN

3. Millaiset tilanteet koet haastaviksi kasvatustilanteiksi? (mainitse vähintään kolme (3) esimerkkiä.

4. Kuinka usein kohtaat työssäsi aikuiseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa fyysistä väkivaltaa (esim. lyömistä, puremista, potkimista, nipistämistä)?

1. Päivittäin
2. Viikoittain
3. Kuukausittain
4. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

5. Kuinka usein kohtaat työssäsi aikuiseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa (esim. huutamista, nimittelyä)?

1. Päivittäin
2. Viikoittain
3. Kuukausittain
4. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

6. Kuinka usein kohtaat työssäsi toiseen lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa fyysistä väkivaltaa (esim. lyömistä, puremista, potkimista, nipistämistä)?

1. Päivittäin
2. Viikoittain
3. Kuukausittain
4. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

7. Kuinka usein kohtaat työssäsi toiseen lapseen kohdistuvaa lasten taholta tulevaa psyykkistä väkivaltaa (esim. huutamista, nimittelyä)?
1. Päivittäin
 2. Viikoittain
 3. Kuukausittain
 4. Harvemmin kuin kerran kuukaudessa

8. a) Miten haastavat kasvatustilanteet näkyvät arjessanne? Huomioi vastauksessasi sekä aikuisen ja lapsen, että kahden tai useamman lapsen välinen kanssakäyminen. *(Esimerkiksi karkailuna, toisen lapsen lyömisenä, tavaroiden rikkomisena)*

- b) Missä tilanteissa haastavia kasvatustilanteita esiintyy eniten? Huomioi vastauksessasi sekä aikuisen ja lapsen, että kahden tai useamman lapsen välinen kanssakäyminen. *(Esimerkiksi vapaan leikin aikana, ruokailutilanteissa, ohjatussa toiminnassa, siirtymätilanteissa)*

C) HAASTAVIEN KASVATUSTILANTEIDEN KOHTAAMINEN

9. Millaisia keinoja sinulla on haastavien kasvatustilanteiden ennaltaehkäisyyn?

10. Millaisia keinoja sinulla on haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

11. Hyödynnätkö joissakin tilanteissa (*esimerkiksi keskittymistä vaativissa tilanteissa*) apuvälineitä, kuten painopeittoa, nystyrätyynyä tai -palloa?

1. Kyllä
2. En

12. a) Mikäli vastasit kysymykseen 11 KYLLÄ, niin kertoisitko mitä apuvälineitä käytät?

b) Mikäli vastasit kysymykseen 11 KYLLÄ, niin kertoisitko missä tilanteissa hyödynnät apuvälineitä?

13. Onko ryhmällänne mielestäsi riittävästi apuvälineitä saatavilla tarvittaessa?

1. Kyllä
2. Ei, ryhmässämme kaivattaisiin _____
(mitä?)

14. Koetko, että olet saanut riittävästi tukea ja koulutusta haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

1. Kyllä
2. En

15. a) Mikäli vastasit kysymykseen 14 EN, niin millaista tukea kaipaisit työntajaltasi haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

b) Mikäli vastasit kysymykseen 14 EN, niin millaista koulutusta kaipaisit työntajaltasi haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

D) HAASTAVIEN KASVATUSTILANTEIDEN KÄSITTELY TIIMISSÄ

16. Saatko tiimiltäsi riittävästi tukea haastavien kasvatustilanteiden kohtaamiseen?

1. Kyllä
2. En

17. a) Mikäli vastasit kysymykseen 16 KYLLÄ, niin millaista tukea saat tiimiltäsi?

b) Mikäli vastasit kysymykseen 16 EN, niin millaista tukea kaipaisit tiimiltäsi?

18. Onko tiimillänne mielestäsi riittävästi aikaa keskustella kohtaamistanne haastavista kasvatustilanteista ja niiden ennaltaehkäisystä?

1. Kyllä
2. Ei

19. Onko tiimissänne mielestäsi riittävästi henkilökuntaa haastavien kasvatustilanteiden kannalta?

1. Kyllä
2. Ei

20. Onko sinulla jotakin lisättävää aiheeseen liittyen?

Kiitos vastauksestanne!